NEMZETI NŐNEVELÉS.

XV. ÉVFOLYAM. NOVEMBER 1894. IX. FÜZET.

MÚLT, JELEN ÉS JÖVŐ.

(Elmélkedés egy régi tanítónői oklevél fölött.)

Elsárgult régi tanítónői oklevél került nem régen a kezembe, Budapesten 1856-ban, német nyelven volt kiállítva, a császári királyi tanácsos aláírásával megerősítve. Milyen könnyű is volt akkor a diplomához jutni! Mindössze három hónapi tanulás után, okleveles tanítónő lehetett mindenki. És ez alatt a rövid három hónap alatt el lehetett sajátítani a nevelés, oktatás és iskolai fegyelem alapelveit, a német és magyar olvasást, nyelvtant, fogalmazást, számtant és szépirást. Csak ennyit követeltek ezelőtt 40 évvel egy okleveles tanítónőtől. Nem sok ugyan az egész, de még ez a kevés tudomány is milyen tökéletlen lehetett, csupán csak három havi tanulás és gyakorlat után.

Ez a régi oklevél a gondolatok egész raját támasztotta bennem, s önkénytelenül is összehasonlítást tettem az akkori s a mai viszonyok között. Milyen nagyot fordult azóta a világ kereke! Hiszen ma már az elemi iskolásgyermeknek is többet és többfélét kell tanulnia, hogy mint kellett akkor — hogy oklevelét megszerezhesse — egy tanítónőnek. S hány növendékleányka jár ma az eleminél magasabb tanfolyamokba, polgári és felsőbb leányiskolákba, tanítónői, ipari és kereskedelmi képzőintézetekbe, s mint hódít tért a leányok nevelésében is mind jobban a nyilvános iskoláztatás.

Hová lettek nagyanyáink nevelési elvei s a leányok rendszeres oktatásától való irtózatuk? Felmagasztosult érzéssel adok hálát Istennek a mai megváltozott viszonyokért, mert érzem a tudás felemelő, boldogító hatását, s mint még boldogítóbb érzés tölti el lelkemet az az élvezet, melyet az ismereteknek, a

szép és jó ismeretének mások lelkébe való átültetése gerjeszt mi bennünk.

A régi oklevélről eszembe jut a régi tanítónő is. Látom a mint szegényes iskolájában, az akkori leányiskolák legfőbb ismeretére, a kötésre tanítja kis tanítványait; tanítja mellékesen irni és olvasni is. De mennyit fárad, míg valami eredményt felmutathat! Sok tapasztalás és gyakorlás árán szerezheti meg csak a kellő ügyességet az ismeretek közlésére. S még a leghivatottabbak is — mert csak az önfentartás nehéz gondjai szorították a legtöbbet a tanítói pályára — mennyit, de mennyit szenvednek a kicsinylés, lenézés, mellőzés miatt!

Ma már több pálya is áll nyitva a nőknek; az ipar, kereskedés számos ágában s némely kis hivatalban tisztességesen megkeresheti az önerejére utalt nő kenyerét. Nem kénytelen tanítónő lenni, ha hivatásszeretet nem sarkalja. Ha tanítónővé lesz, sok tanulás és fáradság árán lesz azzá, de azzal a tudattal foglalhatja el helyét, hogy az elvállalt kötelességek teljesítésére kellőképpen előkészülve, nem kisérletez évekig, de világosan és határozottan megjelölt úton haladva, könnyebben és hamarább czélját érheti.

Hosszú és lassú átalakuláson ment át azóta társadalmunk és azon mentek át tanügyi viszonyaink is, míg ide jutottunk. Tanügyi viszonyaink átalakulása az utolsó évtizedekben azonban rohamosabb volt; nagy lökést adott azoknak az 1868-iki népoktatási törvény. E törvény alkotója, a szó legnemesebb értelmében szabadelvű báró Eötvös József, megnyitotta a nőknek a különböző fokozatú leányiskolák ajtajait, s ma már a legzsengébb korú gyermek szivébe, úgy mint a mint serdülő leányok fogékony lelkébe művelt, hivtásuk szeretetének ihletétől áthatott tanítónők ültethetik a hasznos ismeretek és nemes érzelmek virágait.

A nő képtelenségét és tudatlanságát mind kevesebbet és kevesebbet emlegetik, hisz a magyar tanítónők is kezdik már kézzel fogható bizonyítékát adni tanulékonyságuknak, munkaszeretetüknek, lelkességüknek. A «Mária Dorottya-egyesület» fejlődése és a «Nemzeti Nőnevelés» hasábjai hangos tanúvallomásképen szólnak e mellett. Sőt legújabban a «Szabad Lyceum» előadó termeiben

nemcsak mint hallgatót, mint előadó tanárt is ott találjuk a tanítónőket. Ki mert volna 40 évvel ezelőtt csak gondolni is egy olyan egyesületre, melynek tanítónőtagjai közül havonként 60-an, 70-en gyűlnek össze azért, hogy nőnevelési kérdések felett tanácskozzanak, hogy magukat tovább képezzék, hogy egymás tapasztalatait meghallgassák? S ki tartotta volna lehetőnek egy olyan folyóirat virágzását, melynek olvasói és munkatársai legnagyobb részben tanítónők?

Sokat kivívtunk, sokat elértünk azóta. A társadalom is elismeri ma már a tanítónők hasznos munkásságát s méltánylással kezd adózni sikereiknek. De míg ezt jól eső örömmel átgondolom, kétség fog el: eleget értünk-e el? megállhatunk-e gyönyörködve az eredményben, melyet a kor szelleme által támogatott fáradozásainknak köszönhetünk. Nem tágíthatnók-e ismereteinknek és tevékenységünknek körét? Nem fokozhatnók-e az elismerés melegségét munkásságunk jelentőségének, becsének emelésével? Nem érhetnők-e el, hogy ne csak megbecsüljenek, de tiszteljenek, ne csak elfogadják, de nélkülözhetetlennek tartsák munkásságunkat?

A tanítónői állás külsőleg nem fényes, tehát belső értéket kell neki adni. Azért, hogy valaki tanítónő, még nem kiváló lény, de ha mint tanítónő nagy műveltsége és kitünő női erényei vannak, ezek a tulajdonságok kiválóvá teszik benne a nőt és általa a tanítónőt. Csak ha a tanítónő ilyen, a tömegen felülemelkedő egyéni jellemmel bir, csak akkor képes a tanítónői állás diszét, tekintélyét, becsét emelni. S erre kell törekedni mindnyájunknak, ha visszafejlődni nem akarunk, ha nem akarjuk elveszíteni lábaink alól a talajt, melyen ime, csak nem régen kezdettünk gyökeret verni.

Csupán a társadalom jóakarata és pártfogása, még egy intézményt sem tartott felszínen, és ha a tanítónők nem emelik erkölcsi tekintélyüket és társadalmi helyzetüket, úgy azt helyettük a társadalom nem teszi és nem is teheti. Fokozni kell tehát tevékenységünket minden téren, hogy erősebbek és hasznosabbak lehessünk, mert ha a mai tanítónők tudásban, míveltségben és tekintélyben felette állanak is 50 esztendővel ezelőtt élt elődeiknek, ha van is közöttük sok, ki a tanításban, nemes női tulajdonságokban, a tovább-

képzésre való törekvésben, sőt tán irodalmi munkásságában is kiválik, a jövő biztosítására való tekintetből ezzel beérnünk nem szabad. Nekünk nem arra kell törekednünk, hogy sokan legyenek kiválók közöttünk, hanem arra, hogy mindnyájan azok legyünk, hogy mindnyájan részt vegyünk és résztvehessünk a haladás munkájában. Egyesek munkája adhat ugyan fényt a tanítónői névnek, de a tanítónői intézmény erejét és tekintélyét csakis az összességnek munkálkodása biztosíthatja.

Saját erőnkre és egymás erejére támaszkodva kell küzdenünk a jövőért. Szorosabbra kell fűzni a köteléket, mely eddig össze tartott; mindnyájunknak részt kell vennünk abban a közös munkában, mely előrevihet, felemelhet; csüggedésünkben bátoríthat, lankadásunkban lelkesíthet. Tanulnunk kell, s rajta lennünk, hogy időnként a nyilvánosság előtt is bizonyságát adjuk haladásunknak. Egymást biztatva, bátorítva, összetartozóságunk érzetében kitartóan haladjunk előre. Igaz érdeklődéssel vegyünk részt minden munkában, mely a tanítás és nevelés előbbrevitelét eszközli; ne mulaszszunk el egyetlen alkalmat sem, a hol valamit tanulhatunk és gyarapítsuk folyton lélektani tapasztalataink, ismereteink szerzését. Olvassunk és tanuljunk, hogy ne csak egyszerű napszámosok, hanem a nőnevelésnek biztos irányzói és vezetői lehessünk s nevelési és főként nőnevelési kérdésekben mértékadónak tekintsék, meghallgassák a mi véleményünket is.

Korszakunkban rohamosan halad, törekszik minden a tökéletesedés felé. Elmaradhatunk-e mi, kikre a jövő női nemzedék nevelése van bízva, elmaradhatunk-e, mikor lelkünket annak a tudata élteti, égeti, hogy a «női nemzedék kezébe van a haza sorsa letéve». Gondoljuk meg, hogy csak úgy tehetjük magunkat méltóvá a jövőre, ha meg nem szününk fáradni a jövőért. És ne csak magunk lelkesedjünk, igyekezzünk lelket önteni azokba is, kiket a közönyösség, a munkátlanság démona tart lenyügözve. Apostoli buzgósággal térítsünk, tanítsunk, hogy ne legyen magyar tanítónő a hazában, ki lelkünk ihletétől át nem hatottan, csak immel-ámmal tölti be fenséges hivatását.

Ne riaszszon vissza bennünket a tanulásra való alkalmak

elégtelensége sem. Ezeket az alkalmakat meg kell teremtenünk, ki kell érdemelnünk. S nem vagyunk szükében a biztató példáknak, melyek reménységünket élesztgethetik. Mind gyakrabban láthatjuk, hogy törekvő tanítónőket is küldenek hosszabbb tanulmányútra, vagy legalább nem gördítenek akadályt útjába, ha magának magasabb fokú tudományos képzettséget kíván szerezni. Csak nem rég nyert egy felsőbb leányiskolai tanítónő egy évi szabadságidőt arra a czélra, hogy magát a mathematikai tudományokban kiképezze. Lankadatlan kitartással, erős akarattal itthon, a hazában is sokat tanulhatunk, s ha egyelőre kevésbbé hozzáférhetők is ránk nézve tudományok tiszta forrásai, idővel éppen szorgalmunk jutalmául zavartalanul meríthetünk belőle. Ha lehetséges volt, képzésünk mértékét s alkalmaztatásunk fokozatát tekintve, 30—40 év alatt oly óriási lépést tennünk előre, felhasználva a jelen kedvezéséből élvezett előnyöket, a tanítónői intézmény fejlődését még erőteljesebbé, a tanítónők által végzett munkát még intenzivebbé tehetjük. Így elérhetjük azt, hogy a magyar nemzet tanítónőit ne csak azért becsülje, mert jól tanítanak, hanem mert az ő buzgalmuk, odaadásuk és példájuk nélkül veszélyeztetve lenne a jelen és nem fejlődhetnék egészségesen a jövő női nemzedék nevelésügye.

Budapest. *Szigethy Karolina.*

HÁZTARTÁSI ISKOLA BUDAPESTEN.

A «Szabad Lyceum» kezdeményezéséből megtörtént az első lépés egy háztartási iskola létesítésére. Nem is formaszerinti háztartási iskola lesz ez most még, csak egy háztartási szaktanfolyam, melyen arra vállalkozó lelkes urak és hölgyek háztartási és nevelési ismereteket nyujtanak ez ismeretek iránt érdeklődő fiatal hölgyeknek.

A szaktanfolyam tervezetét nagyjában már megállapították a múlt hó 31-én tartott bizottsági ülésen. E tervezet szerint a szaktanfolyam elméleti és gyakorlati folyamból fog állani, s lehetőleg úgy kívánják beosztani, hogy a gyakorlati ismeretek (főzés, kenyérsütés, ruhajavítás száraz és nedves úton) a délelőtti órákban, az elméleti ismeretek pedig a délutáni órákban, a gyakorlattal párhuzamosan tartott előadásokon közöltetnének, s a tanfolyam ilyenformán 2—3 hónapig tartana.

Az elméleti folyam foglalkoznék: I. *a háztartási technologiával,* mely magában foglalná: 1. a *lakásról* (falak, padló, világitás, fütés, szellőztetés, butorzat, edények); 2. a *ruházatról* (ruházati anyagok, ruházat gondozása, tisztítása) és 3. *az élelmi szerekről* és azok eltartásáról szóló ismereteket. Ez ismereteket mintegy negyven előadásban közölnék a hallgatókkal. Tanítanának ezen kívül: II. *háztartási könyvvitelt,* háztartási számvetések és a háztartásnan felmerülő okmányok ismertetésével kapcsolatban 15 előadásban; a *jogismeretek* köréből a legszükségesebb tudnivalókat tanitanák 10 előadásban. Ugyancsak 10 előadásban ismertetnék *«a művészet szerepét a lakásdiszitésben;* 10—10 előadás foglalkoznék

a *gyermek gondozásával* és a *betegápolással*, és ismét 10 előadás a *gyermekneveléssel*.

Ezen előadások tartására e szakokban legkiválóbb egyének, részben egyetemi tanárok vállalkoznának. Végleges megállapodás szerint Muraközy Károly dr., Malló Béla dr., Hegedűs Armin, Pavlicsek, Rácz, Trautmann, Györgyi, Schuschny és Telek, továbbá Wartha Vinczéné és Thuránszky Irén közreműködése, biztosítottnak mondható. Hogy az előadások érdekesek és tanulságosak lesznek, hogy a hölgyközönség soraiból elég érdeklődő hallgató akad, az kétségtelennek látszik, a «Szabad Lyceum» vállalkozását e részben tehát kétségtelen siker fogja koronázni.

Más kérdés azonban az, hogy a «Szabad Lyceum» e vállalkozása azt a hézagot tölti-e be, melynek betöltésére első sorban szükségünk van, s hogy ez a vállalkozás bir-e azon tulajdonságokkal, melyek annak később az állandóság jellegét megszerezhetnék, más szóval, remélhető-e hogy a tervezett «háztartási szaktanfolyam» idővel gyökeret ver, s megszilárdul? Megvallom, aggódás fog el, ha a kérdésekre felelni akarok. Aggódás fog el, mert egyrészről felszólalásommal nem akarnék ártani az eszmének, melynek régtől fogva hive vagyok,* s másrészről bűnnek tartom hallgatni akkor, ha a jónak javításához, az eszmék tisztázásához hozzájárulni remélhetek.

És épen ezért, míg egyrészről örömmel üdvözlöm a «Szabad Lyceum» nemes elhatározását, melylyel az eszmét felkarolta és megvalósítani törekszik, a tervezet végig gondolásánál nem nyomhatom el azon meggyőződésemnek nyilvánítását, hogy nem ez az a «háztartási iskola», a melyre nekünk szükségünk van. A «Szabad Lyceum» háztartási szaktanfolyamában a legkitünőbb tanerők lelkesedéstől és ügyszeretettől vezérelve tartanak nehány igen kiváló előadást, kétségen kívül igen kiváló és mívelt hölgyközönség számára. Hasznos és élvezetes lesz ez; kétségen kívül. De ez a hölgy-

* Folyóiratunk nemcsak felszinre vetette, hanem folytonosan ébren tartotta a háztartási iskolák eszméjét, és számos czikkben fejtegette az idevágó ismereteknek leányiskolákban való tanításának fontosságát. Erről tanuskodhatik folyóiratunknak valamennyi évfolyama. Szerk.

közönség megszerezte már részben ez ismereteket az iskolában, vagy módjában van megszerezni otthon. A mi iskolai viszonyaink nyujtanak alkalmat az elméleti ismeretek megszerzésére, a gyakorlatot pedig a középosztálytól felfelé mindig és mindenütt megadhatja és nálunk határozottan meg is adja a család, a szüleiház háztartása.

A szegény leányoknak, a nép gyermekeinek volna szüksége háztartási iskolára, hogy megszerezhessék azokat az ismereteket, melyekre az életben szükségük volna ugyan, de melyeket otthon nyomorult háztartási viszonyaiknál fogva el nem tanulhatnak, melyekre őket tudatlan vagy nehéz kenyérkereső munkában görnyedő anyjuk rá nem taníthatja. Ezek, ha főzni, varrni, ruhát gondozni jobban tudnának, némi anyagi jólétet szerezhetnének a családnak, és e mellett erkölcsi és értelmi értékükben növekedve, a közjólét és erkölcs fejlődésére befolyhatnának.

Igy fogják fel a háztartási iskolák eszméjét a külföldön mindenfelé, így fogta fel a M. D. E. budapesti tanítónői szakosztálya is, midőn 1893-ban Freund Vilma, Gelléri Mór, Szuppán Vilmos és mások előadásai értelmében több ülésen ismételve foglalkozván e kérdéssel, kimondta, hogy «a háztartási iskolák eszméjét helyesli, ilyen iskolák felállítását szükségesnek látja, s tagjait ez eszme terjesztésére felkéri és buzdítja». A M. D. E. ereje speciális czélokra levén lekötve, bár szükségesnek fogta fel az iskolákat, a gyakorlati megvalósításra kisérletet sem tehetett, de elméleti fejtegetéseiben hozzájárult a kérdés tisztázásához, midőn már meglevő iskoláinkkal, főleg külvárosi iskoláinkkal, árvaházakkal, ipariskolákkal kapcsolatban javasolta a háztartási iskolák felállítását, s állást foglalt a mellett, hogy népkonyhákkal vagy olcsó étkező helyekkel kapcsolatban a szegény néposztály gyermekei számára állíttassanak fel azok.

A «Szabad Lyceum»-nak, ha igazi szükségen akar segíteni erre az álláspontra kell helyezkednie, s akkor meg fogja találni a módot arra, hogy egyszerű eszközökkel fölötte hasznos, áldásos munkát teljesítsen, s alkotását a gyakorlati élet keretébe illesztve állandósítsa. Mai kisérlete leginkább arra lesz jó, hogy a «felsőbb

tizezrek» asszonynainak érdeklődését felkeltve, anyagi eszközöket teremtsen az egyedül helyes czél megvalósítására. Ha a művelt és vagyonos «nagyközönség» érdeklődik az eszme iránt, talán fog közöttük akadni, ki a háztartási iskolák mecenásává kíván lenni, s szolgáltatja a «Szabad Lyceum» alkotásai számára azt, a mivel ma még csak kis mértékben rendelkezhetik a — *pénzt*. Ez az anyagi siker az, a mire a «Szabad Lyceum»-nak, most első sorban törekednie kell, mert nemcsak a háborúviselés, az iskola-alapítás is pénzbe kerül; nálunk pedig — tudjuk jól — mindenre bőven van pénz, csak iskolára, és sajnos, főként leányiskolákra nincsen.

Éppen ezért tartsa meg tehát a «Szabad Lyceum» érdekes szakelőadásait és gyakorlati tanfolyamát és élesztgesse ez által is az áldozatra kész és áldozatra képes, művelt magyar nők érdeklődését később létesítendő intézményei iránt. Mutasson rá a háztartástani ismeretek tanításának fontosságára * a valódi szükségre, kérje és nyerje meg jobbjaink támogatását, küzdje le a közönyt, melylyel társadalmunk a hasonló vállalkozásokat fogadni szokta: akkor kisérlete nemcsak kárba nem veszett, hanem olyan gyümölcsöt termett, melynek magvaiból egykor a leghasznosabb intézmények termőfáját nevelheti.

Második lépését a szükségnek és a viszonyoknak leginkább megfelelő háztartási iskolák létesítésére a közönség érdeklődése és támogatása mellett azután sokkal biztosabban és határozottabban teheti majd a «Szabad Lyceum». Nem kell nagyon sok pénz ahoz, hogy az «Állami Nőipariskolá»-val, a «Magyar Gazdasszonyok árvaházá»-val a fővárosi községi, polgári és ipari leányiskolákkal, szóval már meglevő intézeteinkkel kapcsolatban a gyakorlati czélnak is megfelelő háztartási iskolákat szervezhessen. Meglevő intézmények lassú, meggondolt továbbfejlesztése, míg egyrészt nagy áldozatokat nem követel, magában hordja a siker biztosítékát; az új intézmény a jól elkészített talajba ültetve gyorsan és mélyen ereszti gyökerét, hamar megerősödik és tovább fejlődik.

* Hogy ezt még ma sem ismerik el eléggé, erre tanulságot szolgáltat a M. D. E. Győri köréről szóló tudósítás, mely folyóiratunk mai száma más helyén olvasható.

Ilyen gyakorlati irányba terelve szeretném látni a «Szabad Lyceum» nemes vállalkozását s midőn olvasóink figyelmét e vállalkozásra felhivom, s annak támogatására minden művelt magyar nőt felkérek, azzal az óhajtással teszem ezt, vajha sikerülne a «Szabad Lyceum»-nak mai kisérletével állandó intézmények számára alapot vetni!

Budapest. *Sebestyénné Stetina Ilona.*

NÉMETORSZÁGI NŐIPARISKOLÁK.

Az elmúlt nyáron a kereskedelmi miniszter úr kegyességéből, azon kiváló szerencsében részesültem, hogy nehány kitünő nőipariskolát látogathattam meg Németországban. Ajánló levelekkel levén ellátva, mindenütt szíves fogadtatásra találtam s a legapróbb részletekre kiterjedő felvilágosítást nyerhettem. Ezen intézetek ismertetését tűztem ki ma feladatomul, s ha ismertetésem kissé hézagos lesz, mentsen ki az, hogy épen a megismert részletek sokasága teszi nehézzé feladatomat. Oly sokat láttam és tanultam, hogy arról egy rövid előadás keretében beszámolni alig lehetséges. Azért bátorkodom csupán a leglényegesebb adatok felsorolására szorítkozni.

Utam először is Bécs felé vitt, a hol a legkitünőbb szervezetü nőipariskolák szemlélésére nyilt alkalmam. Elszorult a szívem, elgondolva, mennyire hátra maradtunk legközelebbi szomszédainktól. De nem csoda! Ott nem csak a kormány részesíti kiváló gondozásában ezen közhasznú és manapság már nélkülözhetetlen intézeteket, hanem a társadalom legmagasabb köreiben is érdeklődnek irántuk és áldoznak értük.

Legkiválóbb ez intézetek között az *állami műhímző-iskola.* Ez a legrégibb a hasonló iskolák között (21 éve áll fenn) s nemcsak az osztrák, hanem a külföldi ilynemü intézetek között is irányadó. Czélja abban áll, hogy növendékeinek a műhímzés minden ágában, úgy elméleti mint gyakorlati alapvető oktatást nyujtson. E tantolyam arra képesíti az ott tanuló fiatal nőket, hogy egyrészt mint

* A M. D. E. budapesti tanitónői szakosztályában 1894. október hóban tartott előadás.

műhimzőnők üzletekben és gyárakban nyerhessenek alkalmazást, másrészt, hogy a nőipariskoláknál mint műhímzést tanító nők kereshessék kenyerüket. A közösen kötelező tárgyaik tanulása keretében felismerhetik a növendékek hivatásukat, s a műhímzés technikájában oly gyakorlottságot szereznek, hogy munkájuk versenyképessé válik a világ bármely részében űzött ilynemű iparral. Ezt a sikert az biztosítja, hogy a hímzést a legtökéletesebb és leghelyesebb fokozatban tanítják, s az elméleti képzést rajz, műtörténet styltan és esztetika tanítása által biztosítják. A tanfolyam 5 évre terjed; minden évfolyamnak külön-külön van egy-egy állandó tanítónője, ki osztályában a hímzésnek csak 2—3 nemét tanítja, s ki ezen szigorú szakszerűség által szakmáját a lehető legmagasabb tökélyre fejlesztette. Összesen 5 tanítónő és 2 tanár működik az intézetben; évfolyamonkint csak 10—12 növendéket vesznek fel, s így a tanítónőnek módjában van egy-egy tanulóval sokat foglalkoznia. Különösen nagy gondot fordítanak műipari tárgyak és minták stylszerű kivitelére. A legkiválóbb minták állnak mindig ez intézet rendelkezésére, mert az osztrák iparművészeti muzeum igazgatósága, melynek felügyelete alatt az intézet áll — bőven szolgáltatja a legszebb és legalkalmasabb mintákat. A közönség érdeklődését az iskolai munkákból időnként rendezett kiállítások által tartják ébren, s tekintve, hogy igazán sok szép látnivalóban lehet gyönyörködni, a közönség nem is rösteli az iskola III. emeleten fekvő helyiségeit tömegesen keresni fel.

A belváros ugyanazon bérházában, melynek III. emeletén a műhímző-iskola van, a IV. emeleten egy kisebb lakásban van elhelyezve a bécsi állami csipkeverő- és csipkekészítő-iskola. E szerényebb viszonyok között élő iskolában csupán csak az igazgatónő és még egy tanítónő tanítják a csipkekészítést 10—10 növendéknek. Többet itt sem vesznek fel egy tanfolyamba és egy tanfolyam csak egy évig tart. Ezeket a tanulókat állami ösztöndíjjal szegény osztrák vidékekről hozzák be a fővárosba s kiképeztetésük után aztán megint visszaküldik őket hazájukba, hogy mint csipkeverőnők kenyerüket keressék s az ottani népet is megtanítsák a csipkeverésre. Bécsi leány nem vállalkozhatik ennek a munkának a

megtanulására, mert a csipkekészítésnek a díja oly csekély, hogy nagy városban abból megélni nem lehet.

Megérdemli a megtekintést ezeken kívül a bécsi nőipar-egylet (Wiener Frauen-Erwerb-Verein) nagy és virágzó iskolája. Ennek az a feladata és törekvése, hogy a szegénysorsú fővárosi leányoknak kenyérkeresetet biztosítson. (Ez egyezik meg czéljait tekintve, leginkább a mi állami nőipariskolánkkal, mely eredetileg szintén egyleti volt, de a mely a közönség részvétlensége miatt nem virágozhatván, csak egy év előtt ment át a kereskedelmi miniszterium kezelésébe.) Ez a bécsi iskola ellenben gazdag, a bécsi társadalom színe-java az egylet tagjai közé sorakozik s az iskola ügyeit a legönzetlenebb módon karolja fel. Így érthető, hogy az egyesület a belváros közelében saját palotájában a legczélszerűbben van elhelyezve olyformán, hogy évenként 1000—1200 növendék kiképzéséről gondoskodhatik. Az épület összes ablakai kertre nyilnak s oly óriás nagyok, hogy a néző üvegfalnak tekintheti. De a szép nagy épület daczára sem képesek az összes jelentkező növendékeket befogadni, s ezért a város másik részében kénytelenek voltak legutóbb egy fiókiskolát állitani. Mind a főintézetben, mind a fiókiskolában sokféle iparágat és ügyességet tanítanak, hogy mindenki tehetségének és hajlamainak megfelelően választhassa meg jövő foglalkozását. Tanítanak ugyanis: fehér varrást, ruhavarrást, hímzést, műiparrajzot, műmosást és vasalást, divatárú-czikkek készítését és fodrászatot. — Minden tanfolyam két csoportra oszlik, úgymint a tandíjmentes és a fizető növendék csoportjára. A tandíjmentesek csoportja egész napon át dolgozik és pedig az intézet részére. Az intézetnek t. i. van üzlete, melyben a készített munkák eladásra raktároztatnak s a melyben az összes tanult iparágakra megrendelés tehető. A fizető növendékek emezekkel ellentétben tetszés szerint jöhetnek vagy a délelőtti, vagy a délutáni órákban és saját munkájukon dolgoznak. A nehezebben elsajátítható munkanemek, mint a fehérvarrás, ruhavarrás, műhímzés és ipari rajz egész éves tanfolyamokra vannak beosztva, a könnyebbek ellenben 3—3 havi rövidebb tanfolyamokból állanak. E tanfolyamok közül a jelentkezők tetszés szerint választanak, s a választott munkanemet

rendszerint nagy tökéletességre viszik, a mit saját szorgalmukon kívül nagy gyakorlattal biró, s szakmájukban igen kitünő tanítónőiknek köszönhetnek.

*

Bécsből az utam Prágába vitt. Prágában van egy *cseh* és egy *német* nőipariskola. A *cseh* iskola a jobban berendezett s itt is körülbelül azokat a tanfolyamokat találni, mint a bécsi nőegyleti iskolában. Vannak t. i. fehér és ruhavarró, hímző, vegyes munkát készítő, műtisztító, virágcsináló és főző osztályok. A hímző tanfolyamon a bécsi műhímző iskolából kikerült tanítónő tanítja a munkát, ugyan abban az irányban mint a műhímző iskolában, csak természetesen alacsonyabb fokon. A magasabb kézimunka-osztályban nem szakok szerint, csak saját használatukra különböző munkákat tanulnak a növendékek, összekötve néhány elméleti tantárgygyal.

Megnéztem Prágában is, úgy mint Bécsben s a többi városokban néhány divatárus üzletet, fehérnemű- és ruhavarró műhelyet, de nagyon sokat ezektől nem tanulhattam, mert az üzlettulajdonosok nem szívesen engedik be az embert műhelyeikbe, csak egészen futólagosan vezetik keresztül, úgy hogy a berendezést vagy munkabeosztást nem tanulmányozhattam elég alaposan.

A prágai *német* nőiparegylet iskolája is körülbelül a bécsi ipariskolának a mintája szerint van szervezve, de nem olyan virágzó mint amaz, mert folyton küzdenie kell a cseh iskolák versenye ellen. Anyagilag sem igen jól áll s így nem is szerezheti meg mindazt, a mi egy ilyen iskola felvirágzásához szükséges. Kis, bérelt lakásban van elhelyezve, csekély számú tanerővel ellátva. Ezek azonban dicsérendő buzgóságot fejtenek ki, s ezért jobb sorsra volnának érdemesek. — (A fehérvarró és ruhavarró osztály még némileg kielégítő, de a hímző-osztály rendkívül gyenge). A cseh nőiparegylet virágzóbb iskolájában sokkal több a tanulók száma is, csakhogy abban az iskolában nagyon meglátszik a nemzeti izlés, a mi nem válik éppen az iskola előnyére. Körülbelül 80 növendéket számol.

Igen szép és különösen jól vezetett ezeken kívül a prágai ipar-

művészeti iskola egyik szaktanfolyamát képező műhímző-osztály, a melyben szintén két bécsi műhímzőnő tanít, kik igazán kiváló képzettséget tanusítanak a felmutatott eredménynyel és egy szakképzett rajztanár befolyása igen észrevehető, úgy hogy sok dologban még a bécsi iskolánál is jobb munkát produkálnak. Itt szintén kevés a növendék, a tanfolyam azonban csak 3 évig tart.

Megnéztem még a híres prágai fehérnemű-gyárat is, a melyben csakis férfi-inget, gallért és manchettát készítenek, de oly nagy mennyiségben, hogy hetenkint 20 ezer darab fehérneműt gyártanak, és daczára annak, hogy mindent gőzzel hajtott gépekkel csinálnak, mégis 1300 munkás és nő van alkalmazva. — Ezzel a gyárral semmiféle hasonló gyár nem tud versenyezni, úgy hogy nem csak a kontinensen küldik szét gyártmányukat, hanem még más világrészből is kapnak számtalan megrendelést.

Württembergben a stuttgarti és reutlingeni nőipariskolákat látogattam meg. Az első nőegyleti iskola igen virágzó, mint mind az ilyen czélú iskola Württembergben; gazdag az egylet, a mely nagyon sokat áldoz iskolaczélokra.

Ebben az iskolában egy-egy tanfolyam csak 11 hétig tart, és a tanuló annyiszor ismételheti azt az osztályt, a hányszor az ő képzettsége megkívánja. Az egyes szakokhoz tartozó ügyességek is külön tanfolyamokra vannak választva; pl. külön tanfolyamban tanulják a kézi varrásst, külön a szabásrajzolást; külön a gépvarrást; a ruhavarrásnál és hímzésnél is így van ez beosztva. Az iskola az egylet saját házában van legczélszerűbben elhelyezve és berendezve.

A reutlingeni iskola berendezés és épület tekintetében felülmúl minden eddig látott iskolát. A kis város végén egy domb oldalán, nagy kert közepére van építve legkitünőbb beosztással és kényelemmel. Az egész iskola csak 4 szakosztályt foglal magában, a vegyes-, fehérnemű-, ruhavarró- és hímző-osztályokat, s ha mind a 4 évet végezték, tanítónői oklevelet nyernek. Ezen iskola községi ugyan, de államilag segélyezett. Ezen iskola igazgatóságának felügyelete alá vannak helyezve az összes württembergi nőipariskolák.

Ezen kívül megnéztem a müncheni városi, államilag segélyezett nőipariskolát, a melyik egyike a leglátogatottabbaknak, a melyet mostanáig láttam. Múlt tanévben 1300 tanulója volt az iskolának. Öt különböző osztályra van felosztva a tanítás, úgymint kézi fehérvarró, gépvarró, ruhavarró, hímző- és vegyes munkaosztályokra. A tanfolyamok fél évig tartanak, s minden tanuló tudása szerint ismételi az osztályt. Az öt évi tanfolyam felett, van egy két évből álló munkatanítónői képezde, a hová csak azok léphetnek be, kik az alsó öt tanfolyamot elvégezték. Képzelhető, hogy 7 évi tanulás után kitünő képzettségű tanerőket kapnak. E képezde mellett van egy kézimunka-gyakorlóiskola, a melyben a tanítónőjelöltek a tanítás módját tanulják. — Münchenben megnéztem még az apáczák által vezetett női kézimunkát tanító, illetve nőket foglalkoztató ugynevezett «Marianum»-intézetet. Itt a leányok mind ingyen bentlaknak, s ezért kötelességük az intézet részére dolgozni, a mely megrendeléseket fogad el, s nagyobbrészt ennek a jövedelméből tartja fenn az intézetet. Inkább üzletszerűen folyik a munka s a leányok sok évig bent maradnak, s csak akkor vesznek fel új növendéket, ha a régiek közül valamelyik kilép. Fehérneműkészítéssel, hímzéssel és virágcsinálással foglalkoznak.

Befejezésül legyen szabad még felemlítenem, hogy kevéssel a németországi utam előtt látogattam meg a zágrábi két év óta fennálló állami nőipariskolát. Berendezése hasonló a mienkhez, de a növendékek nagy száma, az elért kiváló siker (kivált a ruhavarró osztályban) s a rendelkezésükre álló helyiségek, szemléltető eszközök, tanerők stb. kiválósága bámulatba ejtett. Míg a német iskolák évtizedes tökéletes fejlődésükkel tiszteletet parancsoltak, addig a zágrábi, irigységet keltett bennem, mert láttam, hogy *akarattal és pénzzel* milyen hamar lehet nagyot alkotni. Megérjük-e, megértjük mi ezt valaha?

Budapest. *Özv. Nendtvich Gusztávné.*

A FECSKE ISMERTETESE.

(I. o. anyaga besz. ért. gyakorlati órára. Szemléltető eszköz: fecske, fecskefészek.)

Nézzük meg ezt a képet, gyermekek! Mi ennek a madárnak a neve? Mivel repül a fecske? Nézzétek szárnyait! Milyenek szárnyai: hosszúk vagy rövidek? E hosszú szárnyak segítik a repülésben. Segíti azonban a farka is. Mi segíti tehát a repülésben? . . . Hány ágú a farka? A fecske farka villaalakú. A szárnyaira ugyancsak szüksége van, mert ha jön a hideg ősz és tél, akkor olyan hazát keres, mely sokkal melegebb, mint a mienk s akkor sokat, nagyon sokat kell hogy repüljön, egészen a nagy, nagy tengeren is túl, míg oda érkezik, hol mindig meleg van. Miért megy el tőlünk a fecske? Milyen országot keres? . . . Mikor aztán nálunk megint enyhébb a levegő, megint visszaköltözik, visszavándorol. A fecske vándor madár, költöző madár. Milyen madár a fecske?

Ha ide hozzánk visszaérkezik, legelső dolga, hogy megkeresse a régi fészket. Hol láttatok ti fecskefészket? . . . A fecske ha ráakad az eresz alatt régi fészkére s az még elég jó, csak szépen kitakarítja, kiigazítja. Ha rossz gyermekek a fecske házikóját elrongálták, leverték, akkor a fecske hosszas búsulás helyet új fészek csinálásához fog. De hogy csinálja azt? Ki ügyelte meg közületek? Mesélje el! Rendesen több gyerek is akad, a ki segítséggel helyesen mondja el. Ha nem, mi magunk így mondhatjuk el!

Egyszer megügyeltem, így történt. A fecskepár megkeresi az ereszt és legelébb a fészek alját, fenekét rakja meg. (A képen megmutatjuk a fészek alját.) Sárból rakja. Honnan szedi a fecskepár a sarat? . . . Helyesen. Az utczáról, a vizek partjáról s hogy a sár

jól összetapadjon, a száj nyálával jól meggyúrja. Most a fecskék közül a tojó, a nőstény ráül a fészek fenekére és a hím tovább hordogatja a sarat, kirakja a fészek oldalát. (Mutatjuk a fészek oldalát.) De már most vajjon nem dolgozik-e a nőstény is? De igen! Az is, csakhogy ő nem a falat rakja, mint a hím, hanem simítgatja a falat, hogy szép legyen. Két kicsi lábával, csőrével folyvást nyomkodja a sarat és hogy a sár jobban összetapadjon enyves nyálát ő is oda vegyíti. Igy dolgoznak egész nap szakadatlanul nőstény és hím és közbe-közbe folyvást ficserélnek jó kedvvel, míg végre kész is a kedves házikó. Tehát kik építik a fészket? Mi a fészek anyaga? Mit gondoltok: Miért ül be a nőstény a fészek aljára? (A fészek nagyságát tudják.) Nézzük: milyen a fészek formája? S hol járnak ki és be a fecskék? (Mutatják a képen.) Valóban ez a fészek ajtaja.

De még most sem volna ez a fészek elég kényelmes. Fogják tehát magukat a fecskék és kibélelik: keresgélnek a majorságudvaron, míg egy-egy tollat kapnak, azt viszik haza. Majd bejárják a helyet, a hol a báránykák legelnek, hogy gyapjat találjanak, mely ágon-bogon fennakadt, a mint a báránykák bujóskát játszottak. Ezt a gyapjat is haza viszik. Mivel bélelik ki a fecskék a fészket? . . . S munkájuk közben olyan vidámak, boldogok ezek a kis madarak, kora reggeltől késő estig ide-oda repkednek olyan gyorsasággal, hogy alig követhetjük a szemünkkel. Ők urak a levegőben . . . a földön járni nem szeretnek.

De ők nem csupa játékból repülik be a messze tájékot, hanem hogy jó kövér bogarakat, még kövérebb hernyókat, karcsú szitakötőket, fényes pilléket s egy-egy legyet elkapkodjanak. A fecskék ugyan ügyesen tudják ezeket elkapkodni. Mit esznek a fecskék? Mondjuk el!

Beszélgessünk tovább! Egyszer csak a fészekben 5—6 kicsike tojást találunk. Nézzétek, ilyenek a fecsketojások! (Szemléltetés.) Ezeket a tojásokat a nőstény rakta oda s attól a perctől fogva már ritkán látjuk a nőstényt, mely folyvást a tojásokon ül, míg kikölti. Vajjon ki eteti most a nőstényt? Valóban. A hím hűségesen hordja az ennivalót, mert ha a nőstény is eledel után járna,

kihülnének a tojások és soh'se búna ki belőlük a fecskefiók. De így egy nap piczi kis csupasz fecskefiókák sivalkodnak, hogy ők éhesek! (Itt a fészek, látjátok a csupasz fecskegyerekeket. Csőrüket hogy nyitogatják. Vajjon miért?) Már most a fecskemama meg a fecskeapa eteti őket, hozzák nekik a legkedvesebb falatokat, mert ők most még nem tudnak eledelt szerezni, ügyetlenek. Ki gondozza tehát a fecskefiókákat, hogy el ne pusztuljanak? Lassanként megtollasodnak, a szárnyuk is megnő. Most már repülni kell megtanítani őket. Igy teszik: A fecskemama meg a fecsketata emelgeti a szárnyait, kicsit repül s visszatér. A fiókák közül az ügyesebbik utánpróbálja. De van ám egy-egy gyámoltalan is! Az nem mer megindulni, hiába bátorítgatják a szülők! Pedig repülni ugy-e meg kell tanulni! Most egyet gondol a fecskemama. A kicsi madarat oda vonja a fészek szélire és akkor egy kicsit megérinti s a madárka kipottyan a fészekből. De még sem! Mert a kicsi fecske is meggondolkozik. ő bizony nem akarja magát megütni, hát nagy hirtelen kezdi lebegtetni a szárnyait, a hogy a többiektől látta, no és akkor szépen lekerül a földre. Már most ott pihen a földön, majd utóléri a vágy az anyja után, hát csak rászánja magát a repülésre és haza kerül. Ott megdicsérik ügyességéért. Igy tanulnak repülni. Ki tanította meg a repülésre? . . .

Ekkor a szülők azt mondják: Ti elég nagyok vagytok. Ti nektek mi már nem adunk élelmet. Induljatok csak világgá s keressetek! A fecskék, ha nem akarnak éhezni, meg kell hogy induljanak. Igy lassanként megügyesednek s később ők is raknak fészket.

Megnézted-e: milyen színű a fecske? Milyen színű a háta? Milyen színű a test alsó része? Itt a csőre. Itt a nyaka. Milyen színű a nyaka? A csőrével, a torkával folyvást csicsereg. Tudjátok mit tesz ez madárnyelven? «Kicsinek kicsit, nagynak nagyot», mert ha a kicsi nagyot kiván, kicsit sem kap ám! Jó lesz, ha ezt ti is eltanuljátok a fecskéktől. Mondjuk együtt!

Igy dolgozva, repkedve, ficsirilve telik el az ő életük. Egyszer csak azonban kezd a szél hidegen fujdogálni, hullanak a levelek, bogár, pillangó elbúvik. Ez a fecskék nyelvén mind azt jelenti:

Váljunk el régi hazánktól, mert ha itt maradunk, itt pusztulunk, megfagyunk.

És egy nap nagy zaj támad a levegőben. Búcsúznak a fecskék. Minden fecskeszomszédhoz beszólanak: Sietni, sietni, mert elkésünk! Egyszer csak, mintha intene valaki, mind felemelkednek jó magasra, fel, fel, még egyszer visszanéznek mi hozzánk, fáj nekik a válás, hiszen nekik itt jó dolguk volt s aztán eltünnek. A fecskék elvándorolnak. A fecskék költöző madarak. Milyen madarak a fecskék?

Az új hazába nem érkezik el mindenik! Útba éri őket egy-egy nagy szél, nagy vihar, az út is nagyon-nagyon hosszú, elfáradnak, betegek lesznek, elpusztulnak. Aztán át kell röpülniök egy nagy-nagy tengeren. Egyik-másik belehull a tengerbe. A tenger vize aztán ringatja még egy darabig s aztán alámerül a kis madár, mely az új hazát megpillantani nem tudta! . . .

Ti nektek jó dolgotok van. Nektek nem kell félni a hidegtől. Ti itt mindet kaptok, a mi csak kell. Ugy-e bár jó volna egy kis verset tanulni a fecskéről?

Ügyeljetek ide, én megtanítlak:

Hova megy a vándorfecske?
Messze, messze napkeletre.
Neki ott is van hazája,
Eresz alatt kis tanyája.

Mehetnék én akárhova,
Nem lennék én boldog soha;
Nincs szívemnek más hazája,
Csak a Tisza, Duna tája. (Pósa.)

Kolozsvár. *Pap Mari.*

ISKOLAI ÉRTESÍTŐK.

(Második közlemény.)

12. A soproni m. kir. állami felsőbb leányiskola értesítője az 1893—94. iskolai évről. XXIII. évfolyam. Közli: Marusák Pál igazgató.

A tanév történetéről irva, az igazgató kiemeli a zajtalan, buzgó munkásságot, melylyel az intézet javát a testület előmozdítani törekszik; de keservesen jajdul fel a miatt, hogy a felsőbb leányiskolát kellőképen nem méltányolják, sőt támadják. «A kenyéririgység szállt síkra ellenünk» mondja a jelentés, «a mennyiben megkisérlette a felsőbb leányiskolák kisebbítésével discreditálni magát a felsőbb leányiskolát». (Keserű tapasztalás, de mi ezzel ellenkezőleg azt tudjuk, hogy a felsőbb leányiskolák tekintélye és barátainak száma folyton növekszik. Szerk.) — A tanévet szeptember 5-én ünnepélyesen nyitották meg, az igazgató buzdító beszédet intézett a növendékekhez, s felolvasták és megmagyarázták a rendtartási szabályokat. A felvételre oly tömegesen jelentkeztek a növendékek, hogy az első osztályból sokat vissza kellett utasítani. A *vallásos* érzelmek fejlesztésére s általában a nevelésre s tanításra nagy gondot fordítottak. A módszeres jegyzőkönyvek s igazgatói jelentés kapcsán a nagymélt. ministerium ismételve kifejezett elismerő nyilatkozata szolgált buzdításukra. A testi nevelés érdekében iskolai játékokat gyakoroltak a város által szivességből átengedett kertben. Hetenkint kétszer volt 2—2 óra 3—5-ig e czélra felvéve az órarendbe. A módszeres conferenciákat s egyéb értekezleteket 19 alkalommal tartottak. A növendékek magaviselete és szorgalma igen dicséretes volt s a szülőiház részéről is kellő támogatásban részesült az iskola. Az egészségi állapot a növendékek közt elég jó volt, de a tanári testület tagjai közül többen voltak betegség által akadályozva a munkában. A szertár és könyvtár némi gyarapodást mutat (jórészben ajándék útján.) A végzett növendékekkel az érintkezést fentartandó s azok irodalmi és esztetikai műveltségét fejlesztendő, hetenként *olvasó órákat* tartottak, melyben a nemzeti és világirodalom remekeit olvasták és fejtegették. A *jótékonyságot* is gyakorolta az intézet; a tanári testület 20 frtot küldött a M. D. E.-nek, s a növendékek iskolai perselyében 7 frt 20 kr gyűlt össze a szegénysorsú iskolás gyermekeknek. A *tanári testület* 15 tagból állott; köztük tanítónők: *Bock Szerafin, Bründlné Prohászka Ottilia, Hanzély Irma, Reich Paula,*

* A megelőző közleményt lásd multhavi füzetünk 325. lapján. Szerk.

Tschürtz Oktávia internatusi igazgatónő, Wagner Jozefin. *A növendékek létszáma* volt 46+38+28+22+17+5=156; *vallás szerint* róm. kath. 50; ág. evang. 59; ev. ref. 3; izraelita 44. Anyanyelvre: magyar 102; német 54. *Tandíj* 20 frt, beiratás 5 frt, nyomtatványokra 2 frt. *Internatusi* díj 300 frt; zongoráért külön 100.

Értekezés: Erzsébet királynő. Bründl Prohászka Ottilia.

13. A szegedi községi felsőbb leányiskola értesítője az 1893—94-iki tanévről. Közli: Czimer Károly igazgató.

Az iskolaévet, a városban szórványosan fellépett kolerajárványra való tekintettel, szeptember 20-án kezdték meg. A vallásos érzelmek fejlesztésére minden alkalmat megragadtak. Az egészségi állapot általán véve kedvező volt, csupán gyermekbetegségek miatt maradtak ki, vagy voltak kitiltva (30 esetben) a növendékek. A neveléstan tanulásával kapcsolatban a növendékek a városi elemi iskola leányosztályaiba jártak a tanítás gyakorlatát megfigyelni. Volt külön zongora-tanfolyam és tánctanítás, ez utóbbira a tornatanár oktatta a növendékeket. A növendékek magaviselete teljesen kielégítő volt, s komolyabb fegyelmi eset elő sem fordult. Iskolai ünnepeket márczius 15-én és Kossuth halála alkalmával tartottak. A tanári testület 12 értekezletet tartott s 17 tagból állott a hitoktatókkal együtt. Tanítónők ezek között: *Erősné Szüts Julia, Fail Mártha, Krikkayné Barbaró Emma, Nemecskayné Fendt Malvin, Pilichné Szendrőy Ilona* és *Schnell Auguszta. A növendékek létszáma* volt: (63+56)+75+78+37+23+14 összesen 346. *Vallásra nézve* róm. kath. 187; gör. kel. 6; ev. ref. 14; ág. ev. 4; izralita 135. Anyanyelvre nézve: magyar 317; német 23; szerb 6. A iskola első osztálya párhuzamos volt, a másodikat és harmadikat nem lehetett helyiség hiány miatt párhuzamosítani, azért ez osztályok túlzsúfoltak voltak. *Szertár*, tanári és iskolai könyvtár gyarapodott. *Tandíj* I—IV. osztályban helybeliekre nézve 8 frt, vidékiekre 12; V—VI. oszt. 20, illetőleg 30 frt. Könyvtárra 20 kr. Az intézet *kereskedelmi tanfolyammal* állott kapcsolatban, melynek 22 tanítványa volt; a tandíj 50 frt.

Értekezés: Kossuth Lajos emlékezete. *Belle Ferencz.*

14. A szatmári és szatmár-németi ev. ref. testvéregyház felsőbb leányiskolájának 1893—94. évi értesítője. Szerkesztette: Fülöpné Sargavy Erzsébet igazgató.

A kolerajárvány miatt a tanévet csak szeptember 18-án nyitották meg. A megnyitás alkalmából a növendékek közös istentiszteletben vettek részt s szentbeszédet hallgattak. A vallásos érzelmek fejlesztésére egész évben gond volt, vasárnap isteni tiszteletre mentek s az aradi vértanuk, márczius 15., Kossuth halála alkalmából s a reformáczio emlékére rendezett ünnepélyes isteni tiszteletben részt vettek a növendékek. Az *egészségi állapot* a lehető legkedvezőbb volt; a benlakó növendékek között futólagos betegség is alig fordult elő, mit joggal tulajdonít a jelentés az intézet szerencsés fekvésének, «sétára és játszásra nagy gonddal befásított udvar és terjedelmes kert» kedvező hatásának. — Jókai jubileuma alkalmából iskolai ünnepet ültek; tánczfolyamot tartottak. Összesen 11 tanári gyűlést tartottak, melyen több módszertani értekezést olvastak fel. A *tanári testület* 14 tagból állott, köztük tanítónők: *Fülöpné Sargavi Erzsébet* igazgató, *Demjénné Molnár Ilona, Fodor Etelka, Kovács Irén, Mártonffyné Fodor Erzsébet, Rittók Piroska,*

Szlafkofszky Bella. A növendékek létszáma volt 20+22+14+11+4+1, összesen 72. *Tandij* ev. ref. növendékeknek 26 frt, más vallásuaknak 36 frt, beiratás 2 frt, nyomtatványokra 2 frt.

II.

Polgári leányiskolák.

1. A Budapest székes fővárosi V. ker. közs. nyilvános polgári leányiskola 18-ik értesítője az 1893—94-iki tanév végével. Szerkesztette Dr. Gyulay Béla igazgató.

A járvány miatt a tanév csak október 1-én kezdődött; mint rendkivüli tantárgyakat tanították a zongorázást, művirágkészítést és a franczia nyelvet. Egy kiváló tanár, *Deutsch Jakab*, meghalt. *Szabó József* pedig igazgatóvá léptetetvén elő, az intézettől eltávozott. Iskolai ünnepélyt tartottak a tanács rendeletéből Jókai Mór 50 éves jubileumán, márczius 15-én és a koronázás évfordulóján. Iskolai majálist is tartottak a zugligeti Fáczán vendéglőben. Szegénysorsú tanulók 100 frt áru könyvvel segélyeztettek az iskolai könyvtár alapból; Kossuth szobrára 15 frtot gyüjtöttek össze. Az intézettel *női kereskedelmi* tanfolyam állott kapcsolatban, egy *felső női kereskedelmi* tanfolyam most van szervezés alatt. Az intézet ipari tanfolyamot is tart fenn a 4 polg. osztályt végzett leányok számára. A *tanári testület* 16 tagból állott, köztük tanítónők *Bélay Ilona, Engelbachné* szül. *Mesztebits Lenke, Patterson Sarolta, Rozenberg Auguszta, Tomasek Emma, Weiszberger Antónia*. A *növendékek létszáma* volt: 575; volt 3 első, 3 második, 2 harmadik és 2 negyedik párhuzamos osztály. Vallás szerint róm. kath. 133; ev. ref. 18; ág. ev. 9; izraelita 417. *Tandij* 10 frt; beiratási dij 1 frt, könyvtárra 50 kr. Franczia nyelvért egész évre 6 frt; zongoráért havonként 3 frt.

2. A Budapest székes fővárosi II. ker. községi polgári leányiskola és női kereskedelmi tanfolyam értesítője, az 1893—94. tanévről. Szerkesztette: Kozma Gyula igazgató.

A beiratások szept. 12, 13, 14-én voltak, de a tanítás a kolerajárvány miatt csak okt. 2-án kezdődött. Évközben is betegeskedések többször megzavarták a tanítás rendes menetét. A tanári kar több tagja volt beteg rövidebb-hosszabb ideig. Az évben több iskolai ünnepélyt rendeztek. Többi közt szép ünnepély volt jun. 3. a Kossuth-szobor javára, mely szép erkölcsi siker mellett, szép anyagi haszonnal is járt, — 152 frt 70 kr volt a tiszta bevétel.

A növendékek tanáraik vezetése mellett a városban több tanulmányi kirándulást tettek. A tanévet jun. 28-án záró-ünnepélylyel fejezték be.

Iskolai felszerelésről nincs említés, de ezt a főv. tanács rendelte így. A tanári testület 12 tagja közt 3 nő volt: *Ambrus Istvánné, Ekkert Antalné* és *Schmidt Stefánia*. Mint rendkivül tárgyat tanította *Novák Ilona* a majolika és porcz. festést, özv. *Perey Jánosné* tánczot és *Sauersitz Margit* a gyorsirást. A három alsó osztály párhuzamos volt, 51+55+53+49+44+34+61 növendékkel, összesen 324, évközben meghalt, ki-

maradt 23. Ezekből helybeli 231; vidéki 104; külföldi 12. Vallás szerint: rk. 271; gör. kel. 3; ev. ref. 19; ág. ev. 22; izr. 35.

A női kereskedelmi tanfolyamnak 35 növendéke volt, melyből 6 kimaradt.

3. Az újpesti m. kir. áll. polgári leányiskola értesítője az 1893—94. iskolai évről. Szerkesztette: Gallauner Lujza igazgató.

Az igazgatói jelentés szerint a tanári testületben több változás történt. Áthelyeztetett a pozsonyi képezdétől Jurássy Berta és kineveztetett is iskolához segédnek Elefántné Sikor Jolán. Szép ünnepélylyel ülték meg az év elején a még májusban kinevezett új igazgató beiktatását.

Örvendetes, hogy a tanítás rendes menetét semmi sem zavarta meg. A beiratások szept. 1—5 voltak, a tanítás szept. 7-én kezdődött, isteni tisztelettel. *A tanári testület* 9 tagból állott a hitoktatókon kivül, 6 nővel: *Gallauner Lujza* ig., *Elefántné* sz. *Sikor Jolán*, *Erschingerné* sz. *Tóth Matild*, *Gallauner Anna*, *Jurássy Berta*, *Klemnicsekné* sz. *Visontay Irma*. Az osztályok közül az első párhuzamos volt. *A növendékek létszáma*: 57+56+65+42+30=250, kimaradt 9, meghalt 1. *Vallás szerint*: rk. 125; ág. ev. 18; ev. ref. 20; izr. 82. *Nyelvismeret szerint*: magyar 92; magy. német 133; magy. tót 13. — *A tanári könyvtár* nagyon kis gyarapodást mutat. Felszerelésről nincs említés.

Értekezés: A leányok önképzéséről, irta Gallauner Lujza.

4. Az újvidéki m. kir. áll. polgári leányiskola értesítője az 1893—94. tanévről. Közzéteszi Nemessányi Adél igazgató.

Az iskola történetében legfontosabb dolog ez iskolai évben történt, mert kapott ugyan is az iskola czélnak megfelelő szép új épületet. A tantestület tagjai betegség miatt több alkalommal mulasztottak. Egész éven át 11 rendes tanári értekezletet tartottak, melyben 107 ügyet intéztek el. A tanári testület nagyon szívén hordja leányaink nevelését és különösen továbbképzését, e végből «Önképző Leányegyletet» akar alkotni, melynek czélja lenne a már iskolából kimaradt leányok továbbképzése. Az iskolának ez évben több látogatója volt, mint az előző években. A tanév szept. 1-én kezdődött és jun. 16-án volt az évzáró ünnepély, tánczczal egybekötve.

A *tanári kar* 7 tagból állott, a hitoktatókon kivül, közöttük tanitónők: *Nemessányi Adél* ig., *Berger Adél*, *Fizély Julia*, *Nagel Róza*, *Patekné Kaibbach Anna* és *Petrikné Anna*.

A *tanulók létszáma* a következő: beiratott 167, kimaradt 12; 55+48+33+31.

Vallás szerint: rk. 52; gör. kel. 34; ág. ev. 15; ev. ref. 11; izr. 55. *Az intézet felszerelései* szépen gyarapodtak.

5. A Székesfehérvár városi áll. segélyezett polgári leányiskola értesítője az 1893—94. tanévről. Szerkesztette: Alföldi Lipót igazgató.

Az értesítő elején mindjárt egy tanár elhunytáról van jelentés, kinek helyét Krasznopolszky Ida foglalta el. A beiratások szept. 1, 2, 3-án voltak s az iskolai év 4-én istenitisztelettel kezedetét vette. Az egészségi állapotok kielégítők voltak. A vallásos nevelésről is gondoskodtak, a mennyiben templomba, körmenetben is részt vettek stb. Az iskola gyűjtésből egy templomi zászlót vett, melynek felszentelése nagy ünnepséggel folyt le. Ezen kivül több iskolai ünnepet is tartottak. Sajnálattal emlékezik meg

az értesítő arról, hogy a női ipariskolai tanfolyam nem nyílhatott meg, mert csak 3 növendék jelentkezett.

Iskolai takarékpénztár szépen virágzott, a betét 823 frt 95 kr volt.

Az évet jun. 29-én tartott záró ünnepélylyel fejezték be. A *tanári testület* 6 tagból állott a hitoktatókon kívül, koztük: *Krasznopolszky Ida, Macskásy Róza, Zolnainé* sz. *Szladics Ilona* tanítónők.

A *tanulók létszáma*: 47+38+50+32=167; ebből kimaradt 11; elhalt 2. *Vallás szerint*: rk. 89; ev. ref. 16; izr. 62. — Magyar 138; magy. német 29. *Iskolai szerek* szépen gyarapodtak.

Értekezés: Jókai Mór méltatása. Alföldi Lipóttól.

6. A kismartoni m. kir. áll. lakatos ipartanműhelylyel és női kézimunka-tanfolyammal kiegészített polgári fiu- és leány-iskola értesítője az 1893—94. évről. Szerkesztette: Krammer József igazgató.

A beiratásokat szept. 1, 2-án, az iskolai évet 5-én kezdték. A tanári testületbe egy új tag neveztetett ki: Sznistsák Margit. Krammerné Pattyondy Paula betegsége miatt 4 havi szabadságot kapott és Móritz Karolin helyettesítette.

Az egészségi állapotok kedvezők voltak. Az év alatt *Szabó K.* kir. tanfelügyelő és *Szuppan Vilmos* budapesti felsőbb leányiskolai igazg. is meglátogatta az intézetet.

Iskolai ünnepélyeket, sőt magyar társalgási összejöveteleket is tartottak. Az iskolai évet jun. 24-én záróünnepélylyel fejezték be.

A *tanári kar* a hitoktatókon kívül 15 tagból állott, közöttük: *Király Emma, Krammerné* sz. *Pottyondy Paula, Mudrony Vilma* és *Sznistsák Margit*. A *leánytanulók száma*: 17+15+13+12=57. *Kézimunka-tanfolyamon* 11 tanuló volt.

Vallás szerint: rk. 30; ág. ev. 3; ev. ref. 1; izr. 34. — *Nyelvismeret szerint*: csak magyarul tanult 5; magy. ném. 55; csak németül 8. — *Könyvtár szépen* gyarapodott, de a tanszerek gyarapodásáról nincs említés.

7. A miskolczi m. kir. állami polgári fiú- és leányiskola, a középkereskedelmi és ipariskola értesítője az 1893—94. iskolai évről. Szerkesztette Gálffy Ignácz igazgató.

A beiratások szept. 1—3-án s az iskolai év 4-én kezdődött. A tanári karban csak annyi változás történt, hogy Szűcs Gézáné sz. Dévai Irma lemondott a franczia nyelv tanításáról, a helyét be sem töltötték, mert csekély számú növendék jelentkezett. Az igazgatói jelentés örömmel említi, hogy a polgári leányiskola is a felsőbb leányiskolákkal azonos rendtartást kapott.

A tanári testület 18 tagból állott a hitoktatókon kivül, közöttük tanítónők: *Alvinciné Eckensperger Irma, Czeglédy Elekné, Komáromyné* szül. *Kozma Jolán* és *Némethy Piroska*.

Leánynövendékek száma: 68+59+27+24=178, ebből kimaradt 15.

Anyanyelv szerint: magyar 169; német 9. Vallás szerint: rk. 48; g. kath. 4.; ev. ref. 26; ág. ev. 20; izr. 80. A szertárak gyarapodást mutatnak.

Értekezés: A diósgyőri vár történetéből. Irta Brosz Károly.

8. A brassói m. kir. áll. polgári leány és elemi iskolák értesítője az 1893—94. tanév végén. A gondnokság megbizásából kiadja az igazgatóság.

Az igazgatói jelentés örömmel említi, hogy a növendékek oly tömegesen jelentkeztek, hogy egy párhuzamos első osztályt kellett nyitni; e szerint a tanári testületben is változás történt, Wollanka Emilia a décsi polg. iskolától áthelyeztetett; ezen kivül helyet cserélt Cidicsné Kövesdy Albertina, Boromyai Katalin czeglédi polg. isk. tanítónővel. — Végh Mátyás a fogarasi polg. és keresk. isk. ig. neveztetett ki helyére pedig Ujvári Katalin, de ez állását nem fogadta el. — A tanári testület a polg. leányiskolánál 8 tagból állott, közöttük tanítónők: *Liber Etelka* igazgatónő, *Boromyai Katalin*, *Förderné Solymossy Anna*, *Madarassyné Jancsó Riza*, *Wollanka Emilia*.

A tanulók létszáma: 34+36+40+34+23=167, ebből kimaradt 10.

Vallás szerint: rk. 61; ev. ref. 43; ág. ev. 26; g. kel. 13; gör. kat. 2; izr. 22.

Anyanyelvre nézve: magyar 135; német 17: román 14; szerb 1.

«*Tanszergyüjtemény*» czím alatt csak könyvtárgyarapodás van említve.

Értekezés: Nehány szó serdülő leányaink házias nevelése érdekében. Irta *Madarassyné Jancsó Róza*.

9. A komáromi m. kir. áll. polgári leányiskola értesítője az 1893—94. iskolai évről. A gondnokság megbizásából kiadja Geöcze Sarolta igazgató.

Az igazgatói jelentés két fontos mozzanatot említ: egyik az új iskolai épületbe való beköltözés, másik az új rendtartás. Ezzel az évvel a IV. osztály is megnyilott, így az iskola most már teljes. Az új osztály megnyiltával új tanszéket is szerveztek, melyet előbb Putsek Irma s ennek lemondása után Petrasevich Irma — kit a szeniczi polg. isk. helyeztek át — töltötte be.

Az iskolaév a beiratásokkal szept. 1-én kezdődött volna, de az új épület nem készült el, így a tanítást csak szept. 20-án kezdhették meg, s folyt minden akadály nélkül jun. 22-ig.

Egész éven át 13 tanári gyülést tartottak, melyen a többi között elhatározták egy korcsolya-pálya készítését, ifj. könyvtár és ifj. önképző kör felállítását.

Tanári testületnek 6 tagja volt, a hitoktatókon kivül, közöttük tanítónők: *Geöcze Sarolta* ig., *Fülöp Viktória*, *Peötzl Irma*, *Schlosser Hermin* és *Petrásevich Irma*.

A növendékek létszáma: 39+39+36+35=149.; kimaradt 6.

Vallás szerint: rk. 56; ev. ref. 21; ág. ev. 8.; gör. kel. 1; izr. 63.

Anyanyelvre nézve: magyar 146.; német 3.

A szertárak gyarapodást mutatnak.

Értekezés: A 10—16 éves leányok neveléséről. Irta Geöcze Sarolta.

10. A czeglédi m. kir. áll. polgári fiú és leányiskola értesítője az 1893—94. tanévről. Közzéteszi Elefánti József igazgató.

Az igazgatói jelentés megemlékezik az intézet 25 éves fennállásá-

ról. — Továbbá örömmel emlékezik meg a növendékek létszámának rendszeres szaporodásáról. A rendes tanítás szept. 7-én kezdődött s akadály nélkül jun. 19-ig tartott a leányiskolában; a fiú iskolában a tanévet jun. 23-án fejezték be.

A tanári testület keblében több változás történt: Borosnyai Katalin Brassóba helyeztetett, helyébe Cidicné Kövesdy Albertina lépett. Év elején ez üresedésben levő ötödik leányiskolai tanszéket Wächter Etelka foglalta el, de okt. 17-én el is hagyta, mert a trencséni felsőbb leányiskolához helyeztetett át. Decz. 7-én foglalta el állását Heitler Laura segédtanítónő.

Az igazgatói jelentés nagy elkeseredéssel említi meg, hogy az amúgy is hiányos iskolaszerek «egyáltalában semmivel» sem gyarapodtak; a mit az igazgatói jelentés is a tavali értesítőből idéz.

A tanári testület 12 tagból állott, a hitoktatókon kivül, közöttük tanítónők: *Cidicné Kövesdy Albertina, Heitler Laura, Kiss Mária, Paulovits Károlyné, Székelyné Gallé Cornélia.*

A polg. leányisk. női létszáma: 39+28+19+12=98. *Vallás szerint:* rk. 37; ev. ref. 27; ág. ev. 7; izr. 27.

11. A győri m. kir. áll. polgári leányiskola XII. értesítője az 1893—94. tanévről. Szerkesztette Karsay Jolán igazgatónő.

Az igazgatói jelentés nagyon elkeseredett hangon szól az iskolai épületről. Az iskolaépület egészségtelensége okozta, hogy a tanári testület egy tagját 5 hónapon át kellett helyettesíteni. Ezenkivül a növendékek között is több megbetegesedés fordult elő. A növendékek oly tömegesen jelentkeztek, hogy az első osztály mellett a másodikat is párhuzamossá kellett tenni, a III. osztályba is 65 növendék volt, de ennek kettéválasztását a magas Miniszterium jövő évre helyezte kilátásba.

A tanári kar 9 tagból állott köztük: *Bánóczy Gizella, Czikaun Berta, Karsay Jolán* ig., *Nagy Gizella, Rötzer Etelka, Timár Fanny* tanítónők és három férfi.

A tanulók létszáma: 43+44+43+44+65+41=280. Kimaradt 10.

Vallás szerint: rk. 139; gör. kat. 1; gör. kel. 1; ág. ev. 26; ev. ref. 5; izr. 108.

Nyelvre nézve: magy. 269; német 9; tót 2.

12. A karánsebesi m. kir. áll. tanintézetek (polg. és el. fiúiskola, el. és az ezzel kapcsolatos polgári leányiskola és gyermekkert) értesítője az 1893—94. iskolai évről. Szerkesztette Bánfi János igazgató.

Az igazgatói jelentésből olvassuk, hogy a polg. leányiskola, melyre ott nagy szükség volna még most sincs engedélyezve, pedig a tanári kar önfeláldozó buzgalmából már a IV. osztálya is megvolt; fél, hogy a terhet majd tovább már nem birják s így be kell szüntetni. A tanítást a polgári leányiskolába a polg. isk. tanárkara és az elemi leányisk. tanítónői látták el. Osztályfőnökök voltak: az I. osztályban *Linkh Angela*, II. *Willer Julia*, III. *Peja Eugenia*. Polg. leányisk. növ. létszáma: 15+8+7.

13. A kecskeméti államilag segélyzett polgári és elemi leányiskola XIX. értesítője az 1893—64. iskolai évről. Szerkesztette Párthy Károly igazgató.

A beiratások szept. öt első napján, a tanítás pedig szept. 7-én kezdődött, de nem minden akadály nélkül, mert Tóth István tanár megbetegedett s ezt egész éven át a tanártestület többi tagja helyettesítették. Más különben az egészségi állapotok kielégítők voltak. Egész éven át több a szívnemesítést czélzó iskolai ünnepélyt tartottak. Az iskolát meglátogatta Berecz Antal felsőbb leányiskolai ig. miniszteri biztos, ki jelentésében hangsúlyozza, hogy jó lenne az iskolát 6 osztályú felsőbb leányiskolává átalakítani. A városi tanács el is határozta, hogy ha jövő évben 10 növendék jelentkezik, egy külön továbbképző tanfolyamot nyitnak majd meg.

Az iskolai szerek gyarapodtak; úgyszintén az ifjusági könyvtár is.

A tanári testület 12 tagból állott, közöttük: *Gjer Mariska, Dömötör Krisztina, Pahn Irma, Halmos Erzsi* tanítónők.

A létszám a polg. leányiskolában: 62+51+26+25=164. *Vallás szerint:* rk. 77; ev. ref. 31; ág. ev. 5; izr. 51. *Anyanyelv szerint:* magy. 160; német 4.

14. Arad sz. kir. város államilag segélyzett községi polgári iskolájának értesítője az 1893—94. tanévről. Közli: Simon Karolin. igazgatónő.

A beiratások szep. 1. 2. és 4. napján, a tanítás pedig szept. 5-én kezdődött «Veni Sancte»-vel. A tanítást semmi komolyabb ok nem zavarta meg; az egészségi állapotok jók voltak. Az év folyamán több ünnepélyt tartottak, mely nagyon elősegítette a szív és lélek nemesítését.

A tanári kar 19 tagból állott a hitoktdtókkal együtt közöttük tanítónők: *Simon Karolin* igazgatónő, *Boros Justine, Decsy Gézáné, Dittrichstein Julia, Drescher Gizella, Hauser Henriette, Marinkovits Mária, Rigó Mária, Steinitzer Jenny, Szabóné L. Berta, Tanfy Mária.*

A szertárak gyarapodása csekély. A tanári könyvtár gyarapodása kilátásba van helyezve.

A növendékek létszáma: 66+63+44+41+36+37+66=353. Kimaradt 21.

Vallás szerint: rk. 185: gör. kath. 1; gör. kel. rom. 10; gör. kel. szerb 8; ev. ref. 15; ág. ev. 9; izr. 125.

15. A kaposvári államilag segélyzett községi polgári leányiskola értesítője, az 1893—94. tanévről. Közli: Nagyné Csorba Mária igazgatónő.

Az értesítő az iskolai felügyelők névsorával kezdődik. Következik a tanári kar, mely 6 tagból áll, kik között 4 nő: *Nagyné Csorba Mária* ig. *Schäfferné Sebe Zsuzsanna, Nyeste Teréz* és *Kovách Mária.*

A növendékek létszáma: 35+36+23+17 és 13 magántanuló. *Vallás szerint:* rk. 60; ev. ref. 10; ág. ev. 3; izr. 57. *Magyarul beszél* 92; magyarul, németül 38.

Az iskolai takarékpénztár szépen virágzott, az összes betét 341·60 frt.

A szertárak gyarapodtak. — Az igazgatói jelentés szerint a növendékek egészségi állapota jó volt, de a tanári karban többször kellett helyettesítésről gondoskodni.

16. A zilahi m. kir. áll. polgári leányiskola I. értesítője, az 1893—94. tanévről. Szerkesztette: Matolcsiné-Schreiber Cornelia igazgatónő.

Az igazgatói jelentés örömmel említi, hogy a felsőbb hatóság belátta a polg. leányiskola előnyét, a felső leányiskola felett s így a felső leányiskolát beszüntették és helyette polg. leányiskolát nyitottak meg, mindjárt 3 osztálylyal. Természetesen az új iskolához tanárok is kellettek s e hiányon is azonnal segítettek.

Az egészségi állapotok kielégítők voltak, habár a tanári kar két tagját (3—8) hétig kellett helyettesíteni. — A II. és III. osztályú növendékek részt vettek szőlőoltási tanfolyamon is. *A tanári kar* a hitoktatókkal együtt 11 tagból állott, közöttük: *Matolcsyné-Schreiber Cornélia, Waigandt Anna, Kapusné-Kabos Hedvig, Schwarcz Jenny, Réfy Mária* és *Schreiber Laura.*

Létszám: 24+15+16 és a fennálló II. felső leány oszt. 14. *Vallás szerint:* rk. 22; ev. ref. 36; gör. kel. 2; izr. 8.

17. A beregszászi áll. polg. leányiskola értesítője az 1893—94. tanévről. Szerkesztette: Engelthaler Róza igazgatónő.

Az iskolai év a kolera járvány miatt szept. 15-én kezdődött. A tanári testületben változás nem történt; betegség nem zavarta a tanítás menetét. A szertárak nem gyarapodtak.

A tanári testületnek a hitoktatókon kivül 6 tagja volt, közöttük 3 nő: *Bodenlosz Teréz, Engelthaler Róza* ig., *Zagoniné-Topiczer Izabella.*

Létszám: 36+30+34+24=124. Kimaradt 10. *Vallás szerint:* rk. 33; gör. kath. 4; ev. ref. 45: izr. 50. — Illetőség szerint: helybeli 102; vidéki 30. Anyanyelvre nézve mind magyar.

18. A b.-csabai áll. segélyzett községi polgári leányiskola XX. értesítője 1893—94. Közli: Donner Lajos igazgató.

Az igazgatói jelentés örömmel említi, hogy az iskola fennállása 20-ik évében mégis csak kapott oly helyiséget, a mely azt megilleti. A beiratások szept. három első napján voltak. *A tanári testület* hitoktatókkal együtt 8 tagból állott, köztük tanítónők: *Écsy Irma* és *Haan Emma. Az iskola népessége:* 40+18+22+19=99. Kimaradt 4. *Vallás szerint:* rk. 26; ág. ev. 28; ev. ref. 8; gör. kel. 1; izr. 36. *Nyelvismeret szerint:* magyar 80; magyar német 12; magyar tót 7.

19. A b.-gyarmati polgári fiú- és leányiskola értesítője, az 1893—94. tanévről. Közli: Tomesko Nándor igazgató.

A beiratások aug. 30., 31. szep. 1., 2-án voltak, a tanítás 3-án kezdődött. Az év lefolyása alatt 13 közös értekezletet és 6-ot 6-ot pedig külön a fiú- és leányiskolában tartottak, melyen a fontosabb fegyelmi ügyeket tárgyalták; de az értekezletek legfőbb tárgya a tananyag módszeres megbeszélése volt.

A tanári testületben sok változás történt. Dömök Erzsébet igazgató lett N.-Enyeden, Turánszky Mária és Madarász Margit májusban szabadságot nyervén tanulmányutra mentek, kiket Durovszky Mária és Ratkovszky Margit polg. isk. kép. növendékek helyettesítettek.

A tanári testület a hitoktatókon kivül 12 tagból állott, közöttük tanítónők: *Andorfi Erzsébet, Madarász Margit, Turánszky Mária* és *Vajda Vilmosné* szül. *Schreiber Julia.*

Létszám a leányiskolában: 50+31+24+11=116. Kimaradt 5. Magántanuló 6.

Vallás szerint: rk. 43; gör. kath. 1; ág. ev. 12; ev. ref. 1; izr. 59. — Magyar volt mind.

20. Szentes város IV. osztályú polgári leányiskolájának értesítője, az 1893—94. tanévről. Közzéteszi: Gonda Julia igazgató.

Az igazgatói jelentés örömmel jelenti, hogy a növendékek a tavalihoz képest 25-tel szaporodtak. A tanári karban több változás történt, még pedig évközben, mi a tanításnak bizonyára nem vált hasznára. A változás a férfi tanárok között történt.

A tanári testület hitoktatókkal együtt 11 tagból állott, tanítónők *Gonda Julia* ig., *Csuppayné K. Erzsi* és *Greskovits Eleonora.*

A taneszközök szépen gyarapodtak. *Létszám:* 48+31+20+19 és 9 magántanuló. *Vallás szerint:* rk. 42; ev. ref. 48: ág. ev. 2; izr. 35. *Nyelvre nézve:* magyar 124, német 3.

Értekezés: A felső leányiskola igazi hivatása. Irta Gonda Julia ig.

21. A nagy-bányai m. kir. áll. polgári leányiskola I. értesítője, az 1893—94. iskolai évről. Szerkesztette: Kelemen Katalin igazgatónő.

Az iskolai év szept. 28-án kezdődött a beiratásokkal, a tanítás okt. 2-án vette kezdetét. Az iskola I. és II. osztálylyal nyilt meg. A tanítás rendes menetét mi sem zavarta. A tanári testület 4 tagból állott a hitoktatókon kivül, 3 tanítónővel: u. m. *Kelemen Katalin* ig., *Herepei Katalin* és *Horváth Katalin.*

Létszám: 26—31. *Vallás szerint:* rk. 32; gör. kel. 3; ág. ev. 2; ev. ref. 12; izr. 8.

22. A makói államilag segélyzett községi polg. leányiskola értesítője, az 1893—94. tanévről. Közzéteszi: Horváth Illés igazgató.

A kolerajárvány miatt a beiratások megszakításával a tanítás csak szep. 21-én kezdődött meg. A tanári testületben az igazgatón kivül más hosszasabban nem volt beteg. A tanári karban annyi változás történt, hogy egy tanár a gymnasiumhoz neveztetett ki s helyére Molnár Evelin ment.

A tanári testület a hitoktatókkal együtt 11 tagból állott, közöttük: *Molnár Evelin* és *Halászné Tanos Irma* tanítónők.

Létszám: 37+31+16+14. és 23 magántanuló. *Vallás szerint:* rk. 51; gör. kath. 3; gör. kel. román 3; ev. ref. 15; ág. ev. 4; izr. 45. *Nyelvre nézve:* magyar 114, német 3, tót 4, román 3.

Értekezés: Az æsthetikai érzék hatása a lélekre; fejlesztése a polg. leányiskolában. Irta: *Molnár Evelin.*

23. A budapesti ág. hitv. ev. magyar és német egyházgyülekezet nép- és polgári iskolájának évi értesítője, az 1893—94. tanévről.

A kolerajárvány miatt az előadások okt. 9-én kezdődtek isteni tisztelettel. Évközben több iskolai ünnepélyt tartottak. A tanári testületben változás nem történt.

A polgári iskolában csak egy nő tanít: *Kardeván Ida.*

Létszám a polg. leányiskolában: 78+74+74+62=288. Kimaradt 12. *Vallás szerint:* ág. ev. 124; ev. ref. 9.; rk. 24; gör. kel. 1; izr. 130. *Anyanyelv szerint:* magyar 250, német 36, tót 1; egyéb 1.

Értekezés: Következetesség a nevelésben. Lux Ede.

24. A szegzárdi államilag segélyzett községi polgári leányiskola III. értesítője, az 1893—94. tanévről. Közli: Kovácsné Nagy Luiza igazgatónő.

Az igazgatói jelentés örömmel emlékszik meg arról, hogy mióta a felsőleányiskolából 1891—92. évi tanévben polg. isk. lett azóta a tanulók folytonosan növekedő arányban keresik fel. A beiratások szept. 1. 2. 3. 4. 5. volt, a tanítás pedig 7-én ünnepélyesen kezdetét vette. A tanári testületben több változás történt, de csak a férfi tanárok között. Betegedés miatt a tanári testület több tagja volt kénytelen mulasztani. — *A tanári testület* a hitoktatókkal együtt 9 tagból állott 4 nővel: *Bati Jánosné Stancsics Fanny, Benes Bozsena, Harrach Etelka* és *Kovács Dávidné Nagy Luiza* ig.

Létszám: 43+32+41+32=148. *Nyelvismeret szerint:* magyar 142, német 4, olasz 2. *Vallás szerint:* rk. 102; ev. ref. 11; ág. ev. 2; izr. 33. *Lakhely szerint:* helybeli 99, vidéki 49.

25. Az ipolysági államilag segélyzett községi polgári leányiskola értesítője, az 1893—94. tanévről. Közli: Fleischhakker Laura igazgatónő.

A beiratások szept. első napjaiban voltak, a tanítás szept. 7-én kezdődött és jun. 23. záró ünnepélylyel végződött. *A tanári testületbe* új tag neveztetett ki: *Zuna Melánia.* Járványok a növendékek rendes iskolába járását többször megzavarták.

A tanári testület 5 tagból állott: *Fleischhakker Laura* ig., *Kolos Irma, Beöreöndy Irma, Kosteletzky Józsa* és *Zuna Melania.*

Létszám: 24+14+13+15=66. Kimaradt 7. *Vallás szerint:* rk. 28; ev. ref. 1; ág. ev. 6; gör. kat. 1; izr. 30.

26. A nagy-szőllősi műasztalossági és kertészeti szaktanfolyamokkal összekapcsolt állami polgári fiú- és leányiskola XIII. értesítője, az 1893—94. iskolai évről. Szerkesztette: Baranyai Gyula igazgató.

A kolerajárvány miatt a rendes tanítás szept. 18-án kezdődött. A tanítás rendes menetét mi sem zavarta, egy tanár ugyan szabadságra ment, de helyettesről gondoskodott az állam.

A leányiskola tanári kara 9 tagból állott a hitoktatókon kivül, közöttük: *Baranyainé Quincz Emilia, Néher Krisztina, Pilisiné Néher Paula* és *Spolarich Jánosné Tohma Karola.*

Növendékek létszáma: 21+21+15+7. *Vallás szerint:* rk. 23; gör. kat. 6; ev. ref. 12; izr. 23. — A szertárak gyarapodtak.

27. A liptó-szent-miklósi m. kir. állami polgári fiú- és leányiskola értesítője, az 1893—94. iskolai évről. Szerkesztette: Nagy István igazgató.

Az igazgatói jelentés panaszlólag említi a sok személyi változást. A leányiskolától elhelyeztetett Kelemen Katalin helyére jött Belházy Sarolta, az elhalt Hanák Berta, utódja lett Kürthy Irén. — *A tanári testület* a hitoktatókon kivül 11 tagból állott, 4 nővel: *Belházy Sarolta, Fejér Teréz, Istvánffyné Márki Gabriella* és *Kürthy Irén.*

A növendékek létszáma: 25+29+23+15. Kimaradt 7. *Vallás szerint:* rk. 12; ág. ev. 32; izr. 58. *Anyanyelv szerint:* magyar 33, német 48, tót 21. *H. L.*

(Folytatása következik.)

NŐNEVELÉSI SZEMLE.

A székesfővárosi polgári leányiskolák reformja. A székesfőváros polgári leányiskoláinak fejlődéséts a folyton változó társadalmi viszonyokhoz való alkalmazkodását évről-évre lehet konstatálni. Csak nem rég alakult át a belvárosi IV. ker. és a várbeli polg. leányiskola felsőbb leányiskolává, legujabban pedig a III. ker. polgári leányiskola ment át jelentékeny újításon. A tanév elején ugyanis a nmélt. belügyminiszter a közoktatási és kereskedelmi ministerek hozzájárulásával jóváhagyta a székesfőv. törvényhatósági közgyűlésnek azon határozatát, * hogy a III-ik kerületi községi polgári leányiskola 6 osztályúvá bővíttessék ki oly módon, hogy a IV-ik osztály fölé 2 éves cursusú női ipariskola állíttassék. E maga nemében teljesen eredeti organisatiójú intézet ez időszerint Magyarország legfelsőbb női ipariskolája részint a fölvételi követelményeknél, részint a tanítás irányánál fogva. Az új iskola szept. elején megnyilt; ennélfogva az intézet címe is megváltozott s most «Budapest székesfővárosi III. ker. közs. polgári leány- és női ipariskola» czím alatt folytatja közhasznú működését. Ez intézetben jelenleg (az ipariskolában és az ipartanfolyamban együtt véve) 101 tanuló foglalkozik női iparral. A tanári kar tagjai: Dr. Göőz József igazgató, Gorzaleczky Ilona, Ócska Ignáczné, Igmándi Jolán ipartanítónők, Zachár Anna, keresk. és váltóisme, könyvvitel és levelezés tanítója, Ormai Jenő iparrajztanár, Magyar László a keresk. számtan, Maurer Rezső az áruisme (női-ipari technologia) és Derlik Sándor a szépirás tanára.

*

A Mária Dorothea-Egyesület választmánya november hó 11-én Csáky Albinné grófnő elnöklete alatt ülést tartott. A számos megjelentek között ott voltak Bischitz Dávidné, Rakovszky István, Falk Zsigmond, Lederer Ábrahám, Lengyel Lajos dr., György Aladár, Nendtvich Gusztávné, dr. Faragó Gyula és sok fővárosi tanítónő. Zirzen Janka pénztáros jelentette, hogy az egyesület f. évi jövedelme 11,190 frt 52 kr., kiadása 4084 frt 85 kr., a fennmaradt 7105 frt 67 kr. pénztári készletből 6500 frtért értékpapirokat vettek és készpénz van 605 frt 67 kr. A tanítónők otthonába félalapítványos bennlakónak bevették Benczur Zsuzsánna nyiregyházi munkaképtelen volt nevelőnőt. Egy budapesti beteg nevelőnőnek 35 frt segélyt utalványoztak az egyesület segélyalapja ezzel

* Az idevonatkozó tervezeteket folyóiratunk 1893-iki évfolyamának X. füzetében ismertettük. *Szerk.*

ki lévén merítve, Bischitz Dávid egyesületi alelnök még 40 frtot utalványozott sajátjából, a szegény nevelőnő gyógyíttatási költségeire. Lederer Ábrahám indítványára elhatározták, hogy részt vesznek a milleniumi kiállításban a jótékony egyesületek között. György Aladár indítványára ugyanezen alkalomra az egyesület évkönyvet ad ki tiz évi működéséről.

A titkári jelentésből felemlítjük a következőket: a pécsi fiókkör az anyaegyesülettől elszakadt és feloszlott. A tanítónők otthona közelében bérelt kisegítő lakás feleslegesnek bizonyult. Az igazgatóság munkaképtelen szegény tanítónőknek ez évben 465 frt segélyt osztott ki. Az egyesület segédtitkára Platz Emilia fővárosi tanítónő lett. Az egyesület 5000—5000 forint építkezési segélyért folyamodott a vallás- és közoktatásügyi miniszter úrhoz és a székesfőváros közgyűléséhez. A czemétei egyesületi üdülő-ház kezelését Láng Mihály eperjesi óvóképzői igazgató vállalta magára. Az elhelyező irodában az alkalmazást keresők ezentúl évi fizetésöknek csupán egy százalékát fizetik. Az építkezési alap növelésére már eddig 3000 drb. gyüjtő ivet küldtek szét és ugyanezen czélra Mária Dorothea királyi herczegnő 100 frtot adományozott. György Aladár végül jelentette, hogy Fodor Janka hátrahagyott iratai az egyesület kiadásában nemsokára megjelennek.

Egyben megemlítjük azt is, hogy az egyesület budapesti tanítónő szakosztálya október hónapban Nendtvich Gusztávné, Buzogány Mariska és Keul Sarolta előadásaival megkezdte munkásságát. Legközelebbi ülésére a női gyógyszerészeti tanfolyamok terve van kitűzve.

*

A Mária Dorothea-Egyesület győrvidéki köre f. évi október hó 21-én felolvasó gyűlést tartott, mely alkalommal Győr városának művelt közönsége nagy számban jelent meg és így bebizonyította, hogy az egyesület rövid fennállása daczára már fel tudta kelteni a közérdeklődést. A programm változatos és érdekes volt. Az első felolvasást Stáhly György kir. tanácsos, tanfelügyelő tartotta ez által is bebizonyítva, hogy élénk figyelemmel kiséri a helyi tanügyi mozgalmakat és jóindulatú támogatásban részesíti az egyesületet. Értékes felolvasásának czíme a következő: «Van-e igazi lemondás?» Ezt a kérdést fejtegette először philosophiai alapon nagy szakavatottsággal, élénken és érdekfeszítően, majd az érzelmi világ terét kereste fel és szívhezszólóan argumentált azon nézete mellett, hogy «Van igazi lemondás». Ezen állítását szépen megvilágította és egyszersmint be is bizonyította az anyai szeretet és ebből fakadó önzetlen és igaz lemondásnak magasztos példája által. Meggyőző érvelése és a nemes idealismus, mely minden szavát áthatotta teljesen lebilincselte hallgatóit, kiknek élénk éljenzése közt hagyta el a felolvasói asztalt. E helyen őt Bánóczy Gizella áll. polgári leányiskolai tanítónő váltotta fel, ki a választmányi gyűlés által elfogadott vitatételnek volt előadója. A tétel czíme: «Szükséges-e a háztartástan tanítása mint külön tantárgy a polgári leányiskolában?» Felolvasó alaposan és minden oldalról világosítván meg e kérdést, azon végkövetkeztetésre jut, hogy e tantárgynak külön tanítása nem elkerülhetetlenül szükséges, ő azt a természetrajz, természettan és számtan kapcsán óhajtaná tanittatni. Az így megüresedő heti két óránok egyikét a természettudományok, másikát a földrajz tanítására akarja felhasználni. Utóbbi kivánsá-

gát avval indokolja, hogy a polgári leányiskola III-ik osztálya számára előírt földrajzi anyagot alig lehet heti egy órán elvégezni. Hozzászóltak e kérdéshez Csepreghy Endre képző intézeti tanár, Karsay Jolán polg. leányiskolai igazgató és Rötzer Etelka polg. iskolai tanítónő. A gyűlés Bánóczy Gizella véleményét magáévá teszi.

A két felolvasás közti időt Zsiga Margit képző-intézeti tanítónő szép zongorajátéka töltötte be. Népdalait feszült figyelemmel hallgatta mindenki és a közönség valódi élvezetet talált igazán magyaros játékában, melynek finom felfogását pompás technikája teljesen érvényre juttatta. Ezen est sokáig kellemes emlékeink közé fog tartozni, annál is inkább, mert ez is bizonyítéka az egyesület tagok elismerésre méltó buzgalmának. *Litschauer Teréz.*

*

A M. D. E. Erdélyrészi köre elhatározta a kolozsvári «Tanítónők Otthoná»-nak felépítését, a város által e czélra ajándékozott telken. A körnek eddig 5000 forint tőkéjén kivül az építkezéshez szükséges fa (gróf Bethlen család ajándéka) és az anyaegyesülettől várható segély áll rendelkezésére. A hiányzó összeget gyüjtésből, felolvasásokból és hangversenyek rendezéséből szándékoznak előteremteni, így tehát előreláthatólag igen élénk lesz e télen is a kolozsvári kör szellemi élete.

A «Tanítók Háza» ügye.*

Az a jelentés, melyet az alábbiakban a «Tanítók Háza» ügyének mai állásáról teszünk, az első pillanatra bizonyára csüggesztő hatással lesz az ügyet oly szép lelkesedéssel felkaroló tanítóságra; de meg vagyunk győződve, hogy ezt a pillanatnyi első hatást az erős akaratnak az az impozáns elhatározása fogja felváltani, a mely a hirtelen megakadást az eddiginél is erőteljesebb és gyorsabb haladássá fogja változtatni.

A «Tanítók Háza» ügye mai állásának hű képét a legrövidebben e néhány szóval lehet adnunk: a főváros a «Tanítók Háza» részére nem adott telket.

Ennek a története pedig — részletesen és híven előadva — a következő:

Az «Eötvös-alap orsz. tanítói egyesület» a főváros többi egyesületekkel egyetértőleg 1893. február 4-én kérvényt adott be a városhoz az iránt, hogy a VIII. ker. Köztemető-ut és Alföldi-utcza sarkán levő városi telek engedtessék át ingyen a «Tanítók Háza» építésére.

E folyamodásban kötelezte magát az egyesület arra, hogy: 1. a hivatalos jellegü Budapesti Tanitótestületnek, — mely éveken át egyik iskolából a másikba vándorol s tantermekül használható helyet foglalt el, mig végre teljesen helyiség nélkül maradt, mi által könyv- és irat-

* Azzal a reménynyel közöljük a fentebbi jelentést, hogy olvasóink közül is sokan fognak akadni olyanok, kik a nemes czél megvalósítására egy pár fillért áldozni nem sajnálnak. Bármily csekély is magában véve az egyesek adománya összeségében, «hegyet alkot az és sziklafalat». *Szerk.*

tára, valamint butorzata is veszendőbe megy — a létesítendő épületben helyiséget bocsát rendelkezésére; 2. a «Tanítók Háza»-ban a székesfőváros árvaházaiból kikerülő és magasabb tanintézeteket látogató bizonyos számu ifjunak ingyenes vagy mérsékelt díjú helyet tart fenn; 3. az esetben, ha a főváros az építésre pénzsegélyt is nyújtana, minden 3000 frtnyi segélytőke után egy-egy fővárosi tisztviselő valamely árvaházban nevelt tanuló-gyermekének felvételét biztosítja az egyesület.

A város pénzügyi és gazdasági bizottsága e kérelmünket teljesítendőnek mondotta; a törvényhatósági közgyülés azonban a tanács javaslatára nem az általunk kért telket, hanem a X. kerületi tisztviselőtelepen az Elnök- és Tanács-utcza sarkán levőt szavazta meg; tehát oly helyen, a mely — rendkívül távol esvén úgy a fő- és szakiskoláktól, mint a tanítók működési helyétől — a kitűzött czélra feltétlenül alkalmatlan, s igy e helyre a «Tanítók házát» (az e czélra szükséges tetemes költségek teljesen hiábavaló kidobása nélkül) még abban az esetben sem lehetett volna felépíttetnünk, ha azt minden feltétel nélkül bocsátották volna rendelkezésünkre. Pedig a hely abszolut alkalmatlan volta mellé még a feltételek rendkivül súlyos természete is sorakozott.

E feltételek a maguk teljességében igy szólnak:

1. «Tartozik az Eötvös-alap országos tanítói egyesület» a létesítendő «Tanítók Házában« a székes-főváros árvaházaiból kikerült és magasabb tanintézeteket látogató — az előirt feltételeknek egyébként is megfelelő — három ifju részére ingyenes helyeket fentartani s őket ott minden dijfizetés nélkül teljes ellátásban részesíteni mindaddig, míg az illetők tanulmányaikat be nem fejezték.

A mennyiben a székes-fővárosi árvaházak ily ifjakat kellő számban nem szolgáltatnának, ez esetben a fentartott 3 alapítványi hely bármelyikére fővárosi tisztviselők és szolgák — magasabb tanintézeteket látogató árva gyermekei is kinevezhetők, az illető ifjak kinevezésének joga minden esetben a székes-főváros tanácsát illetvén.»

2. Köteles a nevezett egyesület a hivatalos jellegü, a népoktatási törvényen alapuló «Budapesti Tantestület» részére a létesítendő épületben teljesen ingyen olyan hivatalos helyiséget rendelkezésére bocsájtani, hogy e testület abban könyv- és irattárát, továbbá butorait is megfelelő módon elhelyezhesse.

3. «A telek kizárólag a «Tanítók Háza» czéljára használható, mert különben az a rajta levő épületekkel a székes-főváros tulajdonába visszaszáll.»

4. «Mindezen feltételek telekkönyvileg biztosítandók.» «Végre a közgyűlés a pénzügyi és a gazdasági bizottmány és a tanács indokolt javaslata alapján folyamodó egyletet, a létesítendő «Tanítók háza» építkezési költségeihez való hozzájárulás iránti kérelmével elutasítja.»

Az «Eötvös-alap-egyesület» tehát ujabb kérelmet nyujtott be a főváros tanácsához, melyben bejelentette azon sajnos kénytelenséget, hogy a megszavazott telket, mint a «Tanítók Háza» czéljaira teljesen alkalmatlant, nem fogadhatja el; azt kérvén egyuttal, hogy a kért, de meg nem kapott telek helyett legyen kegyes a város Budán adni telket a Ráczfürdő közelében részben már kisajátított, részben pedig legközelebb kisajátítandó házak helyén.

Ez az ujabb folyamodvány részletesen kifejtette, hogy a város végső szélén, mindentől távol eső helyen a «Tanítók Házá»-hoz füzött egyetlen czél sem volna megvalósítható. És kimutatta azt is, hogy a megszavazott telek által nyujtandó kedvezményért viszontszolgálatul kikötött feltételek sem állanak arányban ezen telek értékével.

Ha ugyanis a megszavazott 820 □öl terület ölét 20 frtra becsüljük is (hivatalosan csak 12 frtra van becsülve) az egésznek mai értéke 16.400 frt. Ha már most a «Tanítók Házá»-ban teljes ellátásban részesítendő három ifjunak egy évi összes tartásdíját együttesen csak 1000 frtra tesszük, a «Budapesti Tanítótestület» által használandó helyiségek évi bérét — fütést, világítást és takarítást is beleszámítva — szintén csak 1000 frtban állapítjuk meg: az egyesület által nyujtandó viszonszolgálat évi 2000 frt értékű lenne; ez pedig nem 16.400, hanem 50.000 frtnyi tőkének a 4%-os kamatja. Vagyis az egyesülettől kivánt viszonszolgálat értéke *33.600 frttal* lenne több, mint a mennyit a telek értékében a fővárostól kapna.

Már az ilyen feltételeknek a teljesítése egymagában is nagyon ingataggá tenné a «Tanítók Házá»-hoz kötött minden egyéb czélt még azon esetben is, ha e czéloknak egészen megfelelő telekért volnának azok kikötve; mennyire fokozza hát e feltételeknek az elfogadhatatlanságát az a körülmény, hogy oly telekért kinálják cserébe, a hol a «Tanítók Házá»-t felépítenünk az ehhez füzött összes czéljainak előleges eltemetése nélkül teljes lehetetlenség. Hiszen az egyesület az első kérvényben elvállalt kötelezettségeket annak a némi viszonzásával ajánlotta fel, hogy a «Tanítók Háza» czéljainak megfelelő helyen kap telket a fővárostól.

A feltétlen lehetetlenségek sorába tartozott tehát, hogy az «Eötvös-alap-egyesület» a megajánlott telket elfogadja (maga a «Budapesti Tanítótestület» is így nyilatkozott) s másként cselekedjék, mint a hogyan cselekedett.

Hogy a második folyamodás sikerét annál jobban biztosítsa, az egyesület a tüzetesen indokolt kérvényt nyomtatásban előlegesen megküldötte a fővárosi törvényhatóság összes tagjainak, kérvén mindegyiknek támogatását. Az eredmény — sajnos — az lett, hogy a tanács javaslatára a közgyülés ezúttal feltétlenül elutasító határozatot hozott s ennek következtében már-már azon befejezett tény előtt állunk, hogy a «Tanítók háza» a főváros területén ingyenes városi telket nem kaphat.

Ez a mai helyzet, s ez a helyzet története.

Hogy megakadás ez, még pedig komoly megakadás azon nagy és nemes czélok útján, melyek szemeink előtt lebegnek, azt tagadni hiábavaló volna; de a helyzetet a «Tanítók Háza» eszméjének megbukásaként tekinteni: az több volna a kishitűségnél.

Lehetetlen az egészet másnak, mint intésnek a Gondviselés végzete részéről tekintenünk, hogy a tanítóság az eddiginél is nagyobb lelkesedéssel és akaraterővel karolja fel az ügyet. Eszmék, nagy czélok történetében szüntelenül ismétlődő eset, hogy a kisebb és nagyobb akadályok végeredménye csak az, hogy az általunk támasztott kettőzött akarat és hatványozott erély csak sietteti az eszme valósulását, a czélok elérését. Nemcsak erős hittel hiszszük, de egész meggyőződéssel látjuk, hogy a mi elénk gördült, nem remélt akadálynak is az lesz az eredménye.

Mert bízunk a magyar tanítóság kipróbált lelkesedésében, bizunk az egész magyar társadalomnak a nemes czélok nehéz pillanataiban soha meg nem ingó nagylelkűségében, hogy czélunk megvalósítása felé most tizszeres erővel fogunk haladhatni.

A «Tanítók Háza» fel fog épülni.

Ha telket ingyen nem kapunk, szerezni fogunk pénzért. Mert a gyámoltalanság netovábbja volna tőlünk, mindnyájunktól, ha ilyen czélokat egy telekérték akadályán el tudnánk ejleni.

Erről hát szó se jőjjön senki ajkáról se.

De hangozzék fel a lelkesedés szava; hangozzék fel az akadályt nem ismerő akarat szava: «Tanítók Háza» lesz, mert lennie kell, mert akarjuk hogy legyen.

És lesz. És hirdetni fogja a mai tanítónemzedék dicsőségét, kötelességtudását, emberszeretetét, hazafiságát. És hirdetni fogja tetteink által utódainknak azt az örök igazságot, hogy:

«Vállhoz a vállat! s a nap alatt
Nincs, ki ledöntse e sziklafalat.»

Budapest, 1894. julius hó 9-én.

Szabó B. László,
jegyző.

Péterfy Sándor.
elnök.

IRODALOM.

A BIBLIA NŐI ALAKJAI. Irta *Kenessey Béla* ev. ref. theologia akadémiai tanár. Megjelent Hornyánszky Viktor kiadásában. 44 csinos képpel.

Kedves, érdekes kis munka, mely egyszerű, vonzó előadásával mindvégig lekötve tartja a figyelmet; tárgyánál fogva pedig különösen alkalmas arra, hogy felserdült fiatal lányoknak szivet, kedélyt nemesítő olvasmányúl szolgáljon.

Hiszen manapság olyan kevéssé ismerjük a Bibliát. Akárhány művelt férfi vagy nő van, a ki — bár pirulna bevallani, hogy a modern irodalom egyik vagy másik divatos termékét nem ismeri, — azt szégyenkezés nélkül mondja el, hogy a Bibliából bizony minél kevesebbet olvasott életében. Pedig abban mindnyájan megegyezünk, hogy nincs a világon könyv, mely több igazságot, bölcseséget tartalmazna, s mely nagyobb hatással lett volna az emberiségre, mint a Biblia. Mint az író szépen mondja előszavában, «a Biblia az élet könyve . . . benne az örök *isteni* mellett az örök *emberi* is kijelentetett; az örökélet nagy titkai mellett feltárvák benne a földi élet jelenségei is. A benne szereplő alakok ma is élő egyének gyanánt lépnek elénk, szólanak hozzánk, példáikkal lelkesítenek, vagy visszarettentenek, életükkel rokon-, vagy ellenszenvet keltenek, vonzanak, vagy visszataszítanak; de mély és élénk benyomások nélkül egyik sem hagy el bennünket, ha egyszer találkoztunk velük».

A Biblia ezen örök-ifju alakjai közül e könyvecskében a *női* alakokat kivánja bemutatni a szerző «hadd szóljanak azok a keresztény nőkhöz, az ifju hajadonokhoz és a családanyákhoz egyaránt». Miközben könyvét olvassuk, sorban végigvonulnak előttünk előbb az Ó-, majd az Uj-Testamentom női alakjai. Még pedig az író nem csupán történetük elmondására szorítkozik, hanem levonja abból röviden jellemvonásaikat, s utal azon tanulságokra, melyeket példáikból meríthetünk.

Így jelenik meg előttünk legelőször is ősanyánk Éva, a maga erényeivel és gyengeségeivel; majd Sára, féltékeny anyai szeretetével; Hágár megpróbáltatásai közepett; Rebeka, kit tulzott gyöngédsége

részrehajlóvá tesz saját fiaival szemben; majd a Rákhellel versengő Lea. Odább Mirjám, a prófétanő, Mózes testvére; majd a harczias Debora imponáló alakja jelenik meg; ezt követi az álnok Delila; a gyöngéd Ruth; Abigail a zsoltár-író király neje; Séba tudásra vágyó királynője; a vérszomjas Jézabel; a hazáját szerető Eszter; Jób önző és férjét meg nem értő felesége; a bájos Sulamit, — — ezek, s még többen, olyanok is, kikről csak igen röviden tesz említést a Biblia, mind megelevenednek előttünk, és szólni látszanak hozzánk, — néha mint félig elfelejtett régi ismerősök.

Majd az *Új-Testamentom* világába vezet az író, a melynek «üde, meleg legében a női erények is szelídebb jellemet és igazabb kifejezést nyernek». (Tompa.) Mindjárt Krisztus környezői között is sok nővel találkozunk. Hogyne, mikor, — mint az író mondja — «a szeretetre alkotott szív érti meg legelőször a szeretetnek ama nagy parancsolatát, a melyet a törvények aprólékos rendeletei helyett ád az a kiváló próféta, a kihez hasonlólag még nem szólott ember».

Első helyet foglalja el ezek között természetesen Mária, a ki «valamennyi női alak között a legtiszteletreméltóbb, legnemesebb és legvonzóbb», s a kinek jellemzésére elég annyit mondani, hogy Jézus anyja. De ott van mellette a nemesszívű Erzsébet, Keresztelő János anyja, ki irígység nélkül vesz részt Mária örömében és dicsőségében, hódolattal ismerve őt el elsőnek és áldottnak az asszonyok között; a kegyes és istenfélő Anna; a rajongó Mária Magdolna; Salomé, ki követi ugyan Jézust, de országát földi királyságnak képzeli; a Jézus szavain csüngő Mária és huga, a házias Mártha; a hitében erős kanánita asszony, stb. Majd az első keresztények között feljegyzett fösvény és kapzsi Safira; a jóltevő Tabitha; Priscilla, ki férjével együtt követi Pál apostolt vándorlásaiban, — és több más női alak, kiket erényeikkel és gyarlóságaikkal együtt feljegyzett és megörökített a szent könyv.

Mindenesetre egy más világba helyez vissza bennünket Kenessey könyvének olvasása. S mikor leteszszük a könyvet, ismét érezzük, — a mit különben kétségbe senki sem von, — hogy mily kevés napjainkban a vallásos érzület, férfiakban, nőkben egyaránt, s mennyire nélkülözi annak jótékony hatását család és társadalom. S vajjon nincs-e igaza e könyv írójának, ha főleg a *nőktől* várja e téren a segítséget, a kik legtöbbet tehetnének a vallásos érzület elültetésére és ápolására?

Ha ők a vallás nemes érzelmeit be tudnák csepegtetni az anyai vezetésük alatt fejlődő gyermeki lelkekbe — minő talizmánnal látnák el azokat a megpróbáltatással teljes életre, minő forrását nyitnák meg a keresztényi erényeknek és nemes érzelmeknek számukra! Ehhez természetesen első sorban az szükséges, hogy ők maguk is vallásosak

legyenek, s erre akarja e kis könyv is buzdítani olvasónőit. Ezért igyekezett az író azokat a világi gondok és élvezetek sivár világából legalább rövid időre az Evangeliom tiszta légkörébe szólítani, hogy ott keressék és találják meg az erőt feladatuk teljesítésére. Fontos ez a feladat és nem kicsinyelni való, mert — hogy végül ismét az író szavait idézzem — «a nők kezében vannak a gyermek álmai, az ifju törekvései, a férfi küzdelmei, a ház és család boldogsága, a szűkebb családi kör és a nagy társadalom vallásos és erkölcsi élete». *Buzogány Mariska.*

*

A MEGHALLGATOTT IMA, elbeszélés az ifjuság számára, irta *Ambrozovicsné Meszlényi Ilona*. Budapest, Nagel Ottónál.

Egy nagyon szépen megírt érdekes elbeszélés ez, melylyel a magyar ifjusági irodalom gazdagodott. Egy szegény gyermek sorsával ismertet meg, kit az éhenhalástól mentenek meg jó emberek, kit végre egy dúsgazdag kereskedő fogad fiának s mint ilyen híres festő lesz. De a míg ide juttatja sorsa, addig nagyon sokat szenved szegény árva kis szive.

Az író annyi megkapó, meleg színekkel rajzolt jelenetben mutatja be a kis Laczit, az elbeszélés hősét, hogy igazán a lelkünkhöz nő s megszeretjük a kedves, bánatos kis fiút.

Meghatóan van rajzolva a gyermek határtalan bánata és elhagyatottsága édes anyja halála folytán, úgy hogy ez a rész magában is képes a fiatal olvasó lelkében felébreszteni a szeretet és könyörületességet a szenvedők iránt.

Azután egy kedves képet rajzol a fővárosi gyermekkórházból: egy soha nem álmodott szerencse is itt éri kis hősünket: egy jó lelkü grófnő falura viteti, a hol megint egy idillikus szép szakaszban foglalkozik a derék ispáncsaláddal s oly közvetlenséggel rajzolja a szegény árva gyermek boldogságát e család körében, hogy szívből sajnáljuk, mikor innen a fővárosi árvaházba kell mennie.

Itt rendkívüli nagy szerencse éri: dúsgazdag, de boldogtalan szülők fogadják fiokul a kis Laczit. De a pompa, a fény, a bőség hideg s a gyermeknek szeretet után sovárgó lelke beteggé lesz. Végre segít ezen a jó gyámapa, de az igazi boldogság még mindig ismeretlen előtte, mert a nagy bánatba sülyedt gyámanya szive még mindig nem nyilt meg a kis fiu előtt.

Egy megrázó szerencsétlenségnek kell bekövetkezni, hogy ez is megtörténjék. A dúsgazdag kereskedő tönkre jut, s a bánatának élő gyámanya akkor látja be, mennyi szeretetet taszított el magától oly hosszú éveken. Ekkor már a kis Laczióból híres festő lett s most a

legnemesebben bizonyítja be szeretettel teljes hálaját a jó gyámszülők iránt.

Az egész olvasmány nagyon vonzó s a gyermeki lélekre főképen azáltal hat, hogy egyszerűen, bájosan közvetlenséggel van írva; mind derék becsületes jó emberekkel ismerkedik meg benne. A szerető jó édes anyával, a ki kétségbeesetten küzd a halállal s mikor már lankad, örökségül erős hitét hagyja kis fiára.

Az anyja intéseit híven megőrző gyermekkel, ki lelki jóságával mindenkit megnyer. A kedves, derék Pándy családdal, Szerényi grófnő ispánjával. Majd a nyers, erős, de jó szívű Dudás Pistát szereti meg az olvasó, a kis Laczi erős barátját a ki oltalmazója lesz az árvaházban az idegen gyermekek között.

Részvétet ébresztenek a gyermekeik halála miatt vigasztalhatatlan Bérczyék, kik csak a szerencsétlenségben ismerik meg a boldogságot.

Mindezek oly kedves ismerősökké válnak, hogy szinte sajnáljuk, miért van vége a kötetnek.

Erős hittel, melegen szerető szívvel megírott kis könyv ez, úgy hogy a legmelegebben ajánlható ifjusági olvasmányok egyikét látom benne. Kiállítása szép, csinos, minden igényeknek megfelelő.

Keul Sarolta.

*

A RAJZOKTATÁS MÓDSZERE. Írta *Lányi Ernő*. Kiadja Heisler J. Budapesten. Ára 3 frt.

Iskoláinkban a rajzoktatás ma már a rendes tanítási tárgyak között foglal ugyan helyet, de tanításának módjában még nagy eltérések mutatkoznak.

Ezek az eltérések nem csak az iskolák különböző tanterveinek következményei, hanem nagyrészt a rajztanítók szakképzettségének s ügybuzgóságának fokától származnak.

A kellő szakképzettséggel birá rajztanár is csak hosszabb-rövidebb kisérletezés után találja meg a tanításnak azt a módját, mely őt czélhoz vezeti. Ha társaival nem is halad egy úton, a czélt szintén eléri, és kár lenne őt valamely meghatározott sablonhoz kötni. De másképen áll a dolog olyan tanítóknál, kiknek nem volt alkalmuk a rajz szakra elegendőképen előkészülni, de rajztanítással mégis foglalkoznak; ezek könnyen téves útra kerülnek. Mindnyájunknak jó szolgálatot tehet egy tapasztalt és tárgyáért lelkesedő szakember útmutatója, a mely ezeket a tévedésektől, amazokat a kisérletezéstől menti meg.

Ilyen útmutató Lányi E. 18 ívnyi terjedelmű s számos ábrával ellátott könyve. Szerző az első fejezetekben tárgyalja a rajzolás fontos-

ságát az emberi művelődésre és hatását az emberi szellem erejére; a technika fejtegetése után figyelemre méltóan ír a rajzbeli terveztetésről, melyet általános képzést nyujtó iskolákban is az irásbeli fogalmazással egyenlően jogosultnak tart.

A következő fejezetben az iskola általános feladatát tárgyalván, arra a következésre jut, hogy a rajz tanításánál sem lehetünk még tekintettel a növendék jövendőbeli életpályájára. Ezután ismerteti a helyes rajztanítás irányelveit, de egyszersmind kitér az ezen a téren divatozó helytelen irányelvekre is, s ezek közül különösen a pont és vonalhálózatba való rajzolással foglalkozva, kimutatja ezen módnak a növendékek értelmi tehetségeire és egészségére való káros hatását. Érdekes eszmékkel és javaslatokkal járul a népiskolai rajztanítás kérdéséhez, itt nem annyira a kézügyességnek, mint a megfigyelő képesség fejlesztését tartván első sorban fontosnak, sőt — noha ez nem tartoznék a könyv keretébe — ismerteti a jó íráshoz szükséges helyes testtartás szabályait is. Figyelemre méltó az, a mit a feladatok logikus levezetéséről mond. Szigorúan megköveteli ugyanis, hogy a feladatok megfejtésénél az analytikai eljárást kövessük: az egésznek szemléléséből és megitéléséből térjünk csak át a részekre, ezeket mindig az egészhez viszonyítva. Ezen elvet a tanítás egész menetében következetesen keresztülviszi, s a részekből való összetákolást elvetendőnek tartja. Ezen szempontból támadást intéz a földrajztanításnál szokásos térképrajzolás ellen is, melynél a növendékek a részletek fárasztó utánzása miatt nem jutnak az általános viszonyok felismeréséhez.

Áttér ezután az alsófoku rajztanítás részletes tananyagára s függetlenül minden hivatalos tantervtől ismerteti a szabadkézi rajzolás alapvető feladatait s azok tanítási módszerét, kiterjeszkedvén a középfokú iskolák alsó osztályaira.

Megjegyzem, hogy szerző a könyv általános részében a rajzoktatás czéljai gyanánt említi «a logikus gondolkodás, számító ész itélő képesség» fejlesztését; ezek más tárgyak czéljaival azonosak. Nézetem szerint kár volt a rajzoktatás speciális, más tárgyak útján el nem érhető czéljait, mint a szépérzék, a formaérzék és a képzelő tehetség kimüvelését jobban ki nem emelni.

A könyv ábrái nem mind sikerültek; noha szívesen elhiszszük, hogy a nyomdász takarékossága oka több rajz tökéletlenségének úgy nem tagadjuk, hogy a minták kiválasztása sem mondható mindig szerencsésnek. Az irásmodor néhol kissé hosszadalmas; ugyanazt az anyagot rövidebben is közzé lehetett volna tenni, különösen ha szerző elhagyta volna a rajztanítók és a mai rajztanítás ellen lépten-nyomon hangoztatott, de sokszor alaptalan vádakat.

Ezek a fogyatkozások azonban eltörpülnek a könyv kitünő tulajdonságai mellett, ezért azt ipariskolák, polgári és felsőbb leányiskolák, középiskolák és tanítóképezdék tanítói és tanárai figyelmébe legmelegebben ajánlhatjuk. *H. K.*

*

AZ ELEMI ÉS FELSŐ NÉPISKOLÁK HASZNÁLATÁRA engedélyezve 200 iskolai ének jelent meg, szerkesztette *Wehner Gyula József* székesfővárosi elemi és ipariskolai igazgató.

Az érdekes és az énektanításban járatlanabb tanítók által is szép sikerrel használható mű 3 füzetre oszlik, 2—2 osztály tananyagát foglalva magában.

Módszere a lehető legegyszerűbb s épen ezért általa úgy a hangjegyolvasást és találást, mint az elemi iskolákban szükséges más elméleti tudnivalókat játszva lehet feldolgozni.

A fokozatosan összeállított dalokat néhol egy-egy gyakorlat szakítja meg, de ezek száma csakis a legszükségesebbekre szorítkozik.

A dalok szépek, a miről a szerzők nevei tanuságot tehetnek. Képviselve vannak itt több dallal a magyar zeneköltők jelesein kívül, minők Erkel, Egressy, Mosonyi, Bognár, Bartalus, Goll, Palotásy, Zsazskowsky stb. — a világirodalom klasszikusai is: Beethoven, Mozart, Haydn, Weber, Mendelssohn, Kreutzer, Meyerbeer. Ezenkívül feltaláljuk régibb és újabb keletű legszebb népdalainkat is részint eredeti szöveggel, mikor az a tanulók fejlettségének megfelel, részint gyermekszöveggel helyettesítve. A szöveg a dalokhoz méltó gonddal van összeválogatva az első füzetbe *abc*-k kedveltebb verseiből és gyermekírók költeményeiből, később rendre találkozunk legnagyobb költőink s idegen nagyságok műveivel. (Arany, Petőfi, Vörösmarty stb. stb. — Gőthe Hoffmann stb.)

Az első füzetben egy szólamú, a másodikban egy és két szólamú és a harmadik füzetben 2. 3 és 4 szólamú dalok vannak. Néhány remek dal 2—3 és 4 szólamban is előfordul, mint pl.: Hymnus, Szózat, Kisfurulyám stb.

Tájékozásul álljon még itt a következő kivonatos ismertetés.

I. füzet. a) *Első rész az I. oszt. számára.*

Előgyakorlat. (Az első vonal «e» ismertetése. Kézmozgás egyre le, kettőre föl.)

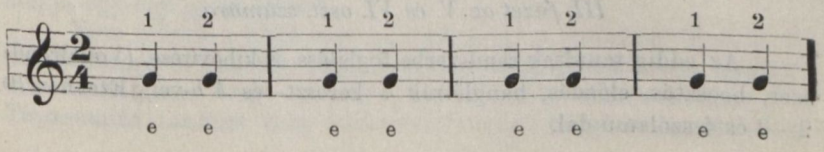

Ugyanaz szöveggel.

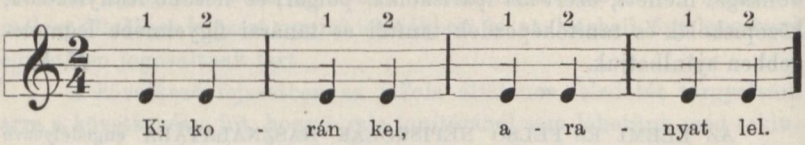

Következik hasonló módon a fél hangjegy ismertetése, aztán a negyed és fél gyakorlása együtt; a 2- és 4 negyedes üteny; a 4-ed és fél ütemjel; a *p.*, *pp.*, *mf.*, *f* ismertetése; rendre az öt alaphang és végül az átvont hangjegyek gyakorlása. Ezeket az érdekes és könnyű gyakorlatokat kis dalok szakítják meg és követik, összesen 22, melyek valamennyien az 5 alaphang körében maradnak és pedig eleintén skálaszerűen, később harmadugrással vegyítve.

b) *Második rész a II. oszt. számára.*

Ez magában foglalja ismétlési gyakorlatok után a hangjegyek tanítását 8 hangig, az egész és nyolczad hangjegy és szünetjel, a pont, az alakító jegyek és a $^3/_4$-es ütem ismertetését. Ezeken a gyakorlatokon kívül van még 32 dal összeválogatva.

II. füzet. a) *Első rész a III. oszt. számára.*

Ismétlési gyakorlatokul az egész-, fél-, negyed-, nyolczad hangjegy $\bar{\bar{c}}$—$\bar{\bar{c}}$-ig és a pont.

Ismertetése egyenként fölfelé a «$\bar{\bar{d}}$, $\bar{\bar{e}}$, $\bar{\bar{f}}$, $\bar{\bar{g}}$» és lefelé a «*h*, *a*, *g*» hangoknak, továbbá a 16-od hangjegy- és szünetjelnek. Ezekhez 23 szép dal részint előjegy nélkül, részint egy kereszttel vagy egy *b*-vel.

Végül előgyakorlat a kéthangú énekhez szöveg nélkül s ezt követi 17 könnyű kéthangú dal.

b) *Második rész a IV. oszt. számára.*

Ismétlési gyakorlatok után az alakító jegyek folytatása, a kemény és lágy hanglétrák ismertetése 3 kereszt és 3 *b*-vel egy és két szólamban. Minden gyakorlatot 2—3 csinos dal követ.

III. füzet az V. és VI. oszt. számára.

Az eddig tanultak rendszerbe foglalása és kibővítése. (Vonalrendszer, beosztás, előadás, hanglétrák 4 kereszt- és 4 *b*-vel). Ezekhez 70 2—3 és 4 szólamú dal.

A 200 iskolai ének-könyv kapható Wehner Gyula József székesfővárosi elemi és ipariskolai igazgatónál (Budapest, IX. ker. gróf Károlyi-utcza 8. sz.) I. füzet 50 fillér, II. füzet 70 fillér, a III. füzet 1 korona. A szállítási költség a megrendelőt terheli. *Zádorné Gáll Anna.*

*

Nehány észrevétel a «MAGYAR NYELVKÖNYV» bírálatára.

Őszinte köszönettel vettük Komáry Erzsébet úrhölgynek a «Magyar Nyelvkönyv» czimü munkánkra vonatkozó bírálatát, mely a «Nemzeti Nőnevelés» mult havi füzetében látott napvilágot. Hálával fogadjuk az általánosságban elhangzott dicsérő nyilatkozatot s köszönettel adózunk azokért a helyreigazító megjegyzésekért is, melyek főképen vagy toll- vagy pedig sajtóhibából származott tévedéseket illetnek ugyan, de azért mindenesetre elég fontosak, hogy annak idején kellő figyelemre méltassuk őket.

Jelen felszólalásunknak czélja csupán az, hogy a bíráló megjegyzések között előfordult — s csekély véleményünk szerint — téves és helytelen észrevételekkel szembeállítsuk a mi szerény nézeteinket, reménylve, hogy egyik-másik vitás dologra nézve talán némi világosságot deríthetünk majd.

Nem helyesli a bírálat írója, hogy mi a tőmondat elnevezés helyett az egyszerű mondat elnevezést használjuk. Elismerjük, hogy ez újítás, de oly újítás, mely alapos megfontolás eredménye. Ugyanis, két évvel ezelőtt kiküldött volt a «Budapesti Tanítótestület» egy bizottságot, hogy az elemi népiskolai nyelvoktatásügy anyagára és tanmenetére nézve javaslatot tegyen. Ez a bizottság heteken át tanácskozván, meghányta-vetette a fontos kérdést s megállapodásait magáévá tette a tantestület is. Itt, ebben a bizottságban állapodtunk tehát meg, hogy a tőmondat elnevezést, mint helytelent, egészen mellőzzük. A bizottság épen Király Pál pædagogiumi tanár indítványára a következő okokból ejtette el a tőmondat elnevezésének a használatát. Az alanyból és állítmányból álló mondatot tőmondatnak ép oly kevéssé lehet mondani, mint a logikában nem lehet szó a *tőítéletről*. A tőmondat elnevezés után azt gondolhatná az ember, hogy talán a tőmondat is épen olyan tovább képezhető valami, mint a *tőszó*. Ez pedig alapos tévedés. A legkisebb egyszerű mondat is épen olyan teljes, épen olyan tökéletes egész, mint a legnagyobb bővített és összetett mondat. Egyik sem alapja, egyik sem *töve* semminek, hanem képe, érzékelhető alakja egy-egy gondolatnak.

Nem tetszik a bírálónak az sem, hogy a cselekvés tárgyát mi kiegészítőnek nevezzük. Engedje meg nekünk, mint régi, gyakorlati tanítóknak, hogy a kiegészítő mellett kardoskodhassunk. Tapasztalás tanított meg bennünket arra, hogy a mondattárgy

elnevezés zavart okoz a gyermek fejében. Mikor a beszéd- és értelemgyakorlatokban arra tanítjuk őt, hogy körülötte minden, a mit öt érzékével észrevesz, az *tárgy*, mikor aztán később meg azt hallja, hogy valami előadás, valami olvasmány alapja is *tárgy*, aztán meg azzal álljunk elő, hogy az a bizonyos mondatrész is *tárgy*, ez igazán sok volna, mikor a régi helyes kiegészítő áll rendelkezésünkre.

Bíráló úrhölgy egyik helyen elismeri a nyújtott anyagra vonatkozólag, hogy «szerzőknek művész érzékök van, melylyel a gyermek lelkét nemesítik s táplálják» s más helyen meg oly állítást koczkáztat meg, a mely épen az ellenkező feltevés jogosultsága mellett szólna. Azt állítja ugyanis, hogy a IV. osztálynak szánt könyvben a 24. lapon az «Isten mindenütt látja tetteinket» czímű olvasmányban a gyermek oktatja a tanítót morálra s hogy a gyermek nem cselekszik tanítója parancsa értelmében, mert cselekedete helytelen volna, a tanító pedig megszégyenülve elfogadja a gyermek ítéletét.

Tisztelettel kérjük a bírálót, olvassa el még egyszer ezt a kérdéses olvasmányt, mert meg vagyunk győződve, hogy figyelmes átolvasás után önként vissza fogja vonni a fentebbi állítását. Ebben az olvasmányban ugyanis az van elmondva, hogy egy tanító oktatást tartott az Isten mindenütt jelenvalóságáról. A tanítás után pedig öt verebet adott át ugyanannyi fiúnak (tanulékony, okos fiúknak), hogy azokat oly helyen öljék meg, a hol *senki sem láthatja* őket. A fiúk azonban egymás után visszajöttek a sértetlenül maradt verebekkel együtt, mert sehol sem találhattak olyan helyet, a milyent nekik a tanító kijelölt, minthogy Isten mindenütt jelen van. Íme ez a veleje az elitélt olvasmánynak. Mi nem vagyunk képesek fölfogni, hogy mikor, hogy mi módon oktatja itt morálra a gyermek az ő tanítóját s hogy ugyan miért kell annak a tanítónak megszégyenülve elfogadnia a gyermek ítéletét, mikor az ő tanítása egészen jól sikerült, mert a maga elé kitűzött czélt teljesen elérte.

Kissé elveti a sulykot a bírálat írója a következő megjegyzésekben is, a midőn helytelenit egészen helyes dolgokat.

Azt ajánlja ugyanis, hogy ezen mondat helyett: «*az arató csépel*» azt kellett volna irnunk: «az arató *arat*, vagy *kaszál*». Lehetett volna bizony ezt is, de meg azt is mondhattuk volna az aratóról, hogy «*kévét köt*», vagy «*asztagot rak*», vagy «*magot szór*» s még több más olyan cselekvést is fel lehetett volna róla említenünk, a mely az aratás munkakörébe vág. Szabadjon tehát hinnünk, hogy a cséplés cselekvénye sem inkompatibilis az aratói állással. Különben is e helyen épen *erre* az általunk használt szóra volt szükségünk.

Helytelennek mondja bíráló a «*se*» használatát ebben a mon-

datban: «a nagy tenger se volna», mert, úgymond, a «*se*» tiltó szó, a «*sem*» tagadó szó. Van nekünk is erről némi tudomásunk, de itt ez a «*se*» költeményben jön elő így: «a nagy tenger se volna, ha cseppecske nem volna» s tudja a t. bíráló is, hogy a költemény versmértékre készül s az itt használt «*se*» a költői szabadság révén meg van engedve. E helyen mindjárt alkalmunk nyílik a tanulókat figyelmeztetni az ily költői szabadságból származó helytelenségek helyességére.

Azt is ajánlja, hogy őszkor, tavaszkor helyett jobb volna az őszszel, tavaszszal. Hogy miért volna jobb a *-kor* igazi időrag helyett a -val -vel ragot használni, ezzel adós marad a t. bíráló.

Ezen példa helyett «*a kő nehéz*» szerinte a «*víz nehéz*» példát kellett volna használnunk. Ugyan miért? Értjük. A fizikában szokták a tudós urak valamely test térfogatának a súlyát a víz térfogatának a súlyához mérni, tehát mi is vigyük be az elemi kis iskolások közé a tudósoknak erre vonatkozó megállapodását, gondolja magában a t. bíráló.

A gyermek előtt bizonyára teljesen érthetetlen volna «a víz nehéz», mert ő a vizet csak tisztának, zavarosnak, hidegnek, melegnek, forrónak tapasztalta még.

Kifogásolja a «kenyérnövények» szót is, melynél azt kérdi, hogy «talán gabona?» Igen, a kenyérnövény valóban gabona, mint a hogy a sonka annyi mint sódar s a burgonya pityóka is meg krumpli is egyúttal. Csak nem róhatja fel hibául, hogy ha ugyanazon dolognak a közhasználatban levő különböző neveit alkalomadtán mi is megemlítjük? Megszólja a bírálat írója a «hogyan pattognak a csikósok»-féle mondást is, mert szerinte csak a kukoricza szokott pattogni. Bizony, t. bíráló úrhölgy, a kukoricza is szokott pattogni, de meg a szikra is, továbbá a sülő gesztenye, a rakéta, az ostor, no meg a kocsis, sőt még a perelő asszonyka is pattog. «Ne pattogj már annyit, édes lelkem!»

Folytathatnók még tovább is, mert a t. bíráló bőségesen gondoskodott ilyen, a részletekig menő s többnyire aprólékos dolgokra vonatkozó véleménynyilvánításokról, azonban nem szeretnénk hosszasabban terhére lenni a t. szerkesztő úrnőnek, nem akarnánk visszaélni a t. olvasók becses türelmével sem, nehogy rászolgáljunk a jogos nehezteléssökre, azért tehát áttérünk most ama megjegyzéseire, a melyeknek nagyobb fontosságot szokott tulajdonítani minden gyakorlati tanító.

Ezek a következők:

Nem helyesli bíráló úrhölgy, hogy mi a tanítási anyag körét magában foglaló ismétlő kérdéseket is adunk a Nyelvkönyvben, mert úgymond, ezek már a Vezérkönyvbe valók. Ez nézet dolga. Mi — és bátran mondhatjuk, hogy tanítótársaink többsége is — nagy fontosságot tulajdonítunk az ismétlő kérdéseknek. Hogy ha

az ismétlő kérdések jól meg vannak választva s hogy ha helyesen meg vannak szerkesztve, akkor a megértett és megtanult dolgok ismétlésére és kellő begyakorlására nézve megbecsülhetetleneknek bizonyultak azok a gyakorlati tapasztalatokban még szűkölködő kezdő tanítónak, mert az efajta kérdések jobban a kezeügyében vannak itt, mintha azokat a «Vezérkönyv»-ben kellene előbb fölkeresnie. «Az idő pénz», mondja az angol s ha a magyar tanító idejével is okkal-móddal gazdálkodhatunk, miért ne tegyük ezt különösen akkor, hogy ha ebből az ügynek is csak haszna lehet?

Bíráló úrhölgy a II. oszt. könyvben nagyon hosszúaknak találja a feladatokat, «pedig ott az írás technikája még megbízhatatlan». Sajnáljuk, hogy ebbeli véleményének is ellent kell mondanunk. Elismerjük, hogy vannak imitt-amott hosszabb feladatok is, a melyeket főképen másolásra szántunk, vagy pedig csupán szóbeli megfejtés czéljából vettünk föl, de bizvást állíthatjuk, — mit bárkinek be is bizonyíthatunk, — hogy feladataink e fokon inkább rövidek, mint hosszúak. Hat-nyolcz rövid mondatnál hosszabb feladatokat ezen a fokon nem igen nyújtunk a tanulóknak. Azért nem halmozzuk el a tanulókat hosszabb feladatokkal, hogy a rövidebbet annál nagyobb csínnal s alaposabban elkészítsék s hogy a népes iskola tanítóját a terjedelmes feladatok javításával szerfelett sok munkával meg ne terheljük. Csupán csakis azért adtunk annyi és oly sokféle feladatot, hogy a tanítónak módjában legyen azok közül válogatni s kiszemelni a neki tetszőket s czéljainak legjobban megfelelőket.

Volna még több mondani valónk, de elég legyen ennyi az észrevételekből, mert attól tartunk, hogy a kegyesen rendelkezésünkre bocsátott tér — a melyért ezennel őszinte köszönetet mondunk az igen tisztelt szerkesztő úrnőnek — nem volna elegendő. Köszönetünket megismételjük K. E. úrhölgynek is a bírálatért, mert oly munkával lépett elő, mely a szokásos bírálatoktól dicséretesen különbözik. A mostanában olvasható könyvbírálatok nagyobb része két szélsőségnek hódol, t. i. vagy *égig* magasztal, vagy *lesújt* a föld poráig. Mindkét módszer igen kényelmes. Az egyiket a rokonszenv irányozza, a másiknak az ellenszenv a rugója. Könyvünk t. bírálója, látszik, hogy komolyan vette az ő feladatát, mert valóban végig olvasta e munkát s teljes jóakaratot tanusított könyvünk iránt, s hogy ha több helyes megjegyzése között akadunk téves észrevételekre is, ez csak azt bizonyítja, hogy nemcsak a tankönyvíró nem csalhatatlan, de még a bíráló sem az.

Budapesten, 1894 november hó.

Sretvizer Lajos és Barna Jónás
a Magyar Nyelvkönyv szerkesztői.